อนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ร.ท. ยัง สีมานนท์

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

[illegible]ย์ที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๓

อนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ร.ท. ยัง สีมานนท์

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

วันอาทิตย์ที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๓

คำนำ

ในการพระราชทานเพลิงศพ ร.ท. ยัง สีมานนท์ ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๓ บิดาของคุณไพฑูรย์ สีมานนท์ คุณไพฑูรย์มาปรึกษาในการจัดพิมพ์หนังสือเป็นบรรณาการแด่ท่านผู้เมตตาให้เกียรติมาในงานนี้ ได้แนะนำให้พิมพ์ศาสนพิธีของมหามกุฏราชวิทยาลัย และเรื่องเครื่องประดับ ซึ่งท่านกำลังถืออ่านอยู่ในขณะนี้

ศาสนพิธีนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับพิธีการทางศาสนาพุทธ ในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ งานมงคล เช่นทำบุญวันเกิด วันแต่งงาน วันขึ้นบ้านใหม่ ควรจะทำอย่างไร ตอนไหนทำอย่างไรบ้าง แม้งานอวมงคลในการทำศพเป็นต้น ตลอดจนพิธีการอย่างอื่น เช่นคำถวายสังฆทาน มีพร้อมที่ท่านจะพลิกหาปฏิบัติเป็นอย่าง ๆ ไป นับว่าเป็นอุปกรณ์คู่มือ ทำความสะดวกให้แก่ท่านผู้ต้องการได้ทันท่วงที

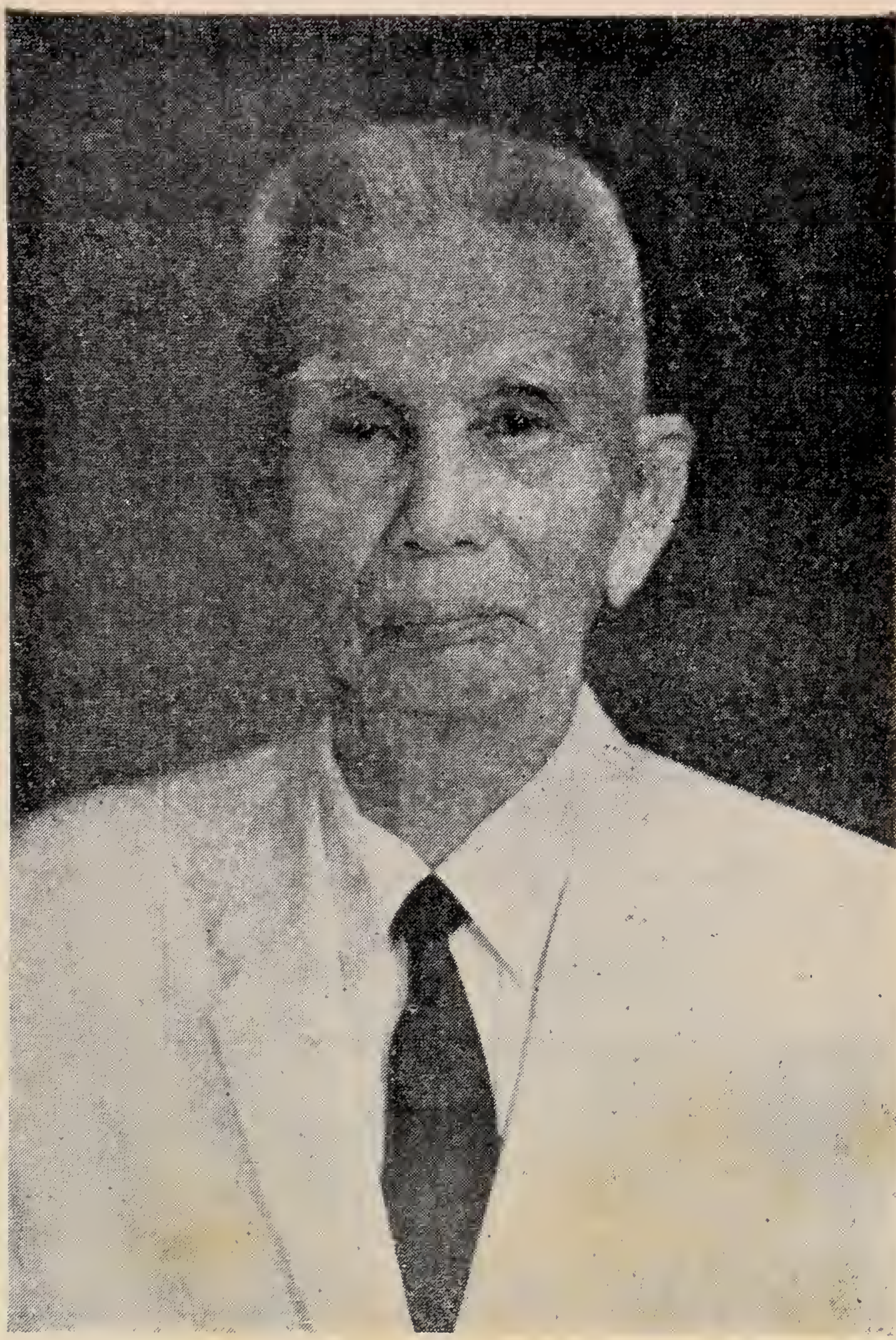
เรื่องเครื่องประดับเป็นเรื่องเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างกันระหว่างเครื่องประดับภายนอกกับเครื่องประดับภายใน ชี้ให้เห็นเครื่องประดับของมารดาบิดา และบุตรธิดา เครื่องประดับ

ของผู้แทน ของรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี และเครื่องประดับของประชาชน ซึ่งเป็นแนวทางโน้มจิตใจของแต่ละฝ่ายพึงปฏิบัติต่อกัน อันจะอำนวยความอยู่เย็นเป็นสุขให้เกิดแก่สังคมทุกชั้น ซึ่งเป็นความหวังที่ทุกคนต้องการ

ขออำนาจแห่งกุศลจริยาที่เจ้าภาพได้บำเพ็ญมาแล้วแต่ต้น จงรวมกันมีอานุภาพอำนวยความสุขสำเร็จแก่ ร.ท. ยัง สีมานนท์ สมกับเจตนาของบรรดาบุตรธิดา หลานเหลนจงทุกประการ ตามควรแก่คติภพนั้น ๆ เทอญ

อนึ่ง ด้วยอำนาจแห่งกตัญญูกตเวทิตาธรรม จงบันดาลให้บุตรธิดา หลานเหลนในเครือสกุลสีมานนท์ จงถึงความเจริญรุ่งเรืองอยู่เย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน.

พระเทพวราภรณ์ วัดบวรนิเวศวิหาร

ร.ท. ยัง สีมานนท์

ชาตะ : วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

มรณะ : วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

ประวัติสังเขป
ร้อยโท ยัง สีมานนท์

คุณพ่อ เกิดเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ ที่ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นบุตรคนที่ ๓ ของคุณปู่สุ่นและคุณย่าจอก สีมานนท์ มีพี่น้องทั้งหมด ๖ คน คือ

๑. นายยู้ สีมานนท์ (ถึงแก่กรรมแล้ว)

๒. พ.ท. พระยาสีมานนท์ปริญญา (ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว)

๓. นางอั๋น เจิมสวัสดิ์

๔. นางสาวชื่นชม สีมานนท์

๕. นายชิต สีมานนท์ (ถึงแก่กรรมแล้ว)

๖. นางสาวปราณี สีมานนท์

คุณพ่อได้ทำการสมรสกับคุณแม่บุญเรือน สีมานนท์ มีบุตรชายหญิงทั้งหมด ๗ คน คือ

๑. นางตลับ เชิดชูงาม (ถึงแก่กรรมแล้ว)

๒. นายสมาน สีมานนท์

๓. นางสมร ทองกระจ่าง

๔. นางสมัย มัลลิกะนาวิน

๕. ร.อ. รัศมี สีมานนท์ ร.น.

๖. นางสาวประดับ สีมานนท์

๗. นายไพฑูรย์ สีมานนท์

คุณพ่อได้เข้ารับราชการเป็นครูในโรงเรียนนายร้อยชั้นประถมกรมยุทธศึกษาทหารบก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๘ จึงลาออกจากประจำการเป็นนายทหารกองหนุนรับเบี้ยหวัดสังกัดกรมยุทธศึกษาทหารบก ต่อจากนั้นได้เป็นครูใหญ่โรงเรียนประชาบาลถึง พ.ศ. ๒๔๘๕ โรงเรียนที่ได้ทำการสอน คือ

๑. โรงเรียนประชาบาลวัดอัมพวา (ตำบลสวนอนันต์)

๒. โรงเรียนประชาบาลวัดวิเศษการ (ตำบลบ้านช่างหล่อ)

๓. โรงเรียนประชาบาลศาลาต้นจันทร์ (ตำบลบ้านขมิ้น)

หลังจากครบเกษียณอายุแล้ว คุณพ่อยังได้สอนหนังสือที่โรงเรียนราษฎร์อีก ๒ แห่ง คือ โรงเรียนประสาทศิลป์ และโรงเรียนมังคละศึกษา จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๕ จึงหยุดการสอนพักผ่อนอยู่กับบ้าน นับว่าตลอดชีวิตของคุณพ่อได้ทำหน้าที่เป็นครูมาโดยตลอด

ปกติคุณพ่อเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ไม่ค่อยเจ็บป่วยเป็นอะไรเลย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้ป่วยเป็นโรคเส้นโลหิตในหัวใจอุดตันมาครั้งหนึ่ง ได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลโรงงานยาสูบเป็น

เวลา ๑ เดือน ด้วยความสามารถของนายแพทย์ประจำโรงพยาบาลแห่งนั้น คุณพ่อได้หายป่วยเป็นปกติ ต่อจากนั้นก็ได้รับการตรวจร่างกายเป็นระยะ ๆ ตลอดมา จนกระทั่งวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ในตอนเช้าคุณพ่อก็ยังไม่มีอาการที่แสดงให้เห็นว่าท่านจะต้องจากไปเลย ท่านเพียงแต่บ่นว่ารู้สึกเวียนศีรษะ และรับประทานอาหารไม่ลง ในตอนบ่ายมีอาการเจ็บหน้าอก จึงได้พาท่านไปพบนายแพทย์นิกิตต์ สำรวจรวมผล ซึ่งเคยช่วยรักษาท่านมาโดยตลอด นายแพทย์ได้ตรวจและพบว่าคุณพ่อป่วยเป็นโรคเส้นโลหิตในหัวใจอุดตันอีก จึงสั่งให้นำท่านเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลโรงงานยาสูบโดยด่วน เมื่อคุณพ่อไปถึงโรงพยาบาลเข้าห้องเรียบร้อยแล้ว แต่ยังไม่ทันได้รับการรักษาเลย ท่านก็ได้จากไปด้วยอาการอันสงบ นับเป็นเวลาที่รวดเร็วเหลือเกิน รวมอายุของคุณพ่อได้ ๘๘ ปี ๔ เดือน.

คู่มือปฏิบัติงาน
ศาสนพิธี
สังเขป

ข้อความเบื้องต้น

การทำกิจการงานทุกอย่าง ถ้าทำเป็นระเบียบย่อมเป็นที่น่าดู และเป็นเครื่องปลุกใจให้ได้รับความแช่มชื่นเบิกบาน หมู่ชนที่เจริญแล้ว จึงมีความนิยมในเรื่องระเบียบ ระเบียบที่นิยมทำกันจนเป็นธรรมเนียมจึงได้เรียกว่า พิธี.

ทุก ๆ ศาสนา ต่างก็มีระเบียบที่จะพึงปฏิบัติ อันเกี่ยวแก่การบำเพ็ญกุศลในศาสนาที่ตนนับถือ เพราะฉะนั้น ระเบียบแห่งการบำเพ็ญกุศลในด้านศาสนาจึงเรียกว่า ศาสนพิธี และพิธีต่าง ๆ ที่ได้ประกอบขึ้นก็เป็นไปต่าง ๆ กัน เพราะเป็นไปตามความเชื่อถือในด้านพระพุทธศาสนาของเรา ก็มีนิยมบำเพ็ญหรือประกอบพิธี เช่นการบำเพ็ญกุศลบางอย่าง นิมนต์พระบ้าง เชิญ

แขกผู้มีเกียรติมาประชุมบ้าง แล้วบำเพ็ญทาน ดังนี้เป็นต้น เมื่อปรารภเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ก็จัดประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลเมื่อเป็นเช่นนี้ พิธีการบำเพ็ญกุศลในด้านพระพุทธศาสนาจึงมีมากอย่าง เมื่อรวมกล่าวโดยย่อคงมี ๒ อย่าง คือ :—

๑. **พิธีบำเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การมงคล** เช่นโกนผมไฟ ตัดจุก แต่งงาน ทำบุญอายุ เป็นต้น.

๒. **พิธีบำเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การตาย** เช่นทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เผา, ทำบุญอัฐิ เป็นต้น.

ในพิธีนั้น ๆ เมื่อจะประกอบขึ้นต้องให้มีระเบียบเป็นไปตามความนิยม การงานจึงจะลุล่วงไปได้ด้วยความเรียบร้อย.

ในที่นี้ จักได้กล่าวถึงระเบียบวิธีที่จะปฏิบัติงานในพิธีนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติงาน.

เมื่อจัดพิธีบำเพ็ญกุศลประเภทไหน เบื้องต้นต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ และจัดกิจอื่น ๆ ให้เสร็จเรียบร้อย ตั้งต้นแต่การนิมนต์พระเป็นลำดับไป.

๑. **นิมนต์พระ** ควรเขียนเป็นฎีกา เพื่อท่านจักได้ถือไว้เป็นหลักฐานกันลืม ข้อความที่เป็นหลักนั้น ต้องแจ้งสถานที่,

วัน, เดือน, ปี, และเวลา พร้อมทั้งชื่อผู้นิมนต์ ถ้าเกี่ยวด้วยงานศพ ต้องแจ้งให้ชัดเจนว่าศพของใคร ใครเป็นผู้จัดทำ พร้อมทั้งบอกชื่อ ยศ บรรดาศักดิ์ของผู้ตายนั้นด้วย ส่วนข้อความอื่น ๆ ก็ตามแต่ผู้นิมนต์จะพึงเขียนตามต้องการ แต่มีข้อที่ควรกำหนดจำถ้อยคำ ตามที่ได้นิยมใช้ ถ้านิมนต์เกี่ยวด้วยการมงคล พึงกล่าว "เจริญพระพุทธมนต์" ถ้าเกี่ยวด้วยศพ พึงกล่าว "สวดมนต์" อย่าให้สับสน ถ้านิมนต์ฉัน อย่าพึงใช้ถ้อยคำที่ขัดกับพระวินัยบัญญัติ เช่น ออกชื่อโภชนะว่า นิมนต์ฉันข้าวเป็นต้น การนิมนต์ออกชื่อโภชนะเช่นนั้น เมื่อพระรับนิมนต์ในเมื่อไม่มีสมัยที่ได้รับยกเว้นก็เกิดอาบัติ จึงควรใช้คำที่ควร เช่น นิมนต์รับอาหารบิณฑบาตเช้า เพล หรือนิมนต์ฉันเช้า ฉันเพลตามสมควร.

จำนวนพระที่นิยมในพิธีนั้น ๆ มีกำหนดไม่สู้แน่นอน โดยสามัญ ๕, ๗, ๙, ๑๐, ๑๑. ในงานทั่วไปเว้นงานมงคลสมรส มงคลสมรสนิยมคู่ เช่น ๖, ๘, ๑๐. ส่วนในพระราชพิธีตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป เช่น ๑๐, ๒๐ เป็นต้น.

อนึ่ง การนิมนต์พระในพิธีเกี่ยวแก่การมงคล โดยมากไม่นิยมการขอสงฆ์ และไม่ถวายเป็นสังฆทาน มีอยู่บ้างแต่เป็น

จำนวนน้อย เช่นบางท่านทำบุญอายุไม่ต้องการทำเป็นพิธีใหญ่ ก็ขอสงฆ์ไปถวายเป็นสังฆทาน ไม่มีการสวดมนต์เลี้ยงพระ.

๒. **จัดสถานที่** การงานที่เกี่ยวด้วยพิธี มีการเชื้อเชิญบรรดาญาติมิตรมาประชุม รวมเรียกว่าเชิญแขก เมื่อเป็นเช่นนี้ เรื่องสถานที่เป็นสิ่งสำคัญต้องจัดทำให้สะอาดหมดจดตามสมควร ถ้าสามารถจักตกแต่งด้วยเครื่องประดับตกแต่งอีกก็ได้ เมื่อไม่สามารถ เป็นแต่เพียงปัดกวาดเช็ดถูให้ดูสะอาดตา เก็บงำสิ่งของอย่าทิ้งไว้ให้เกะกะกีดขวาง หรือนำเข้าจัดตั้งไว้ให้เป็นระเบียบเช่นนี้ก็ได้.

อนึ่ง ในบางแห่งมักนิยมการขึงม่านข้างฝาด้วย แท้จริง ในเรื่องการขึงม่านข้างฝานั้น พึงทราบว่าไม่จำเป็นต้องขึงเสมอไป คุณค่าของการขึงม่าน ก็ดูเหมือนเป็นเพียงบังสิ่งไม่สะอาดตามข้างฝาเท่านั้น ถ้าเมื่อฝาสะอาดดีแล้วก็ไม่จำต้องขึง เพราะการขึงม่านบังหลัง ในที่บางแห่งกลับปิดช่องลมให้อบอ้าว บางคราวปิดทางแสงสว่างที่จะเข้าให้มืด ไม่โปร่ง.

การจัดทำสถานที่ให้สะอาดงดงาม ถือกันว่าเป็นมงคล และต้อนรับสิ่งเป็นมงคล ต้อนรับแขกผู้มาในงาน.

๓. **ปูลาดพื้นสถานที่** พึงจัดปูลาดพื้นด้วยเครื่องปูลาด เช่นพรมหรือเสื่อตามสมควร เพื่อเป็นที่รับแขกที่มาในงาน การปูลาดไม่ใช่เพียงปูพอให้เต็มไปเท่านั้น ต้องมุ่งถึงความเหมาะสมและความสวยงามด้วย ถ้าเครื่องปูลาดมีมาก สามารถปูให้เต็มสถานที่ประกอบพิธีได้ ก็ปูให้เต็ม พึงเลือกคัดดูสีสัณฐานลวดลายและขนาดให้พอเข้ากันได้ปูลำดับกันไป แต่มีข้อที่ควรกำหนดไว้คือ การปูลาดตรงที่ต่อต้องให้ ด้านสูงทับด้านต่ำ อย่าให้ด้านต่ำทับด้านสูง ทางไหนสูง ทางไหนต่ำ ให้กำหนดทางด้านพระพุทธรูปและพระสงฆ์ประดิษฐานอยู่เป็นด้านสูง เพราะตามความนิยมโดยทั่วไป เกี่ยวด้วยการคารวะกัน ผู้ใหญ่นั่งสูงกว่าผู้น้อย ผู้น้อยไม่นั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ พระก็ยังต้องนั่งตามลำดับอาวุโส คือพรรษาที่สูงและต่ำตามลำดับกันไป และยังมีข้อห้ามอยู่อีกว่าห้ามพระผู้มีพรรษาสูง ซึ่งเรียกว่าพระเถระ นั่งห้ามอาสนะ คือนั่งเสียในลำดับที่ต่ำ พระผู้น้อยไม่อาจไปนั่งในที่สูงได้ และต่ำลงไปอีกก็ไม่มีที่นั่ง ชื่อว่าเป็นการบีดกั้นที่นั่งอยู่ในตัว และปรับอาบัติแก่ผู้น้อย ซึ่งนั่งในลำดับที่สูงกว่าพระผู้ใหญ่ เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาต แม้ในหมู่คฤหัสถ์ที่มีจรรยาอันดีงาม ก็ยังนิยมการนั่ง การเดินเป็นไปตามลำดับผู้ใหญ่ผู้น้อยเช่นเดียวกัน การ

ปูลาดถ้าใช้ผืนต่ำซ้อนทับผืนอยู่ด้านสูง ผู้ที่นั่งในด้านต่ำก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้นการปูลาดจึงควรระวังให้มาก ถ้าเครื่องปูลาดมีน้อยจะใช้ปูเป็นแห่ง ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้.

๔. **ปูลาดอาสนะพระสงฆ์** เมื่อได้ปูลาดพื้นเสร็จเรียบร้อย พึงปูลาดอาสนะสำหรับพระสงฆ์นั่ง พระสงฆ์ที่นั่งในพิธีนิยมนั่งเรียงเป็นแถว ไม่ใช่นั่งเป็นหมู่ จึงต้องลาดอาสนะให้ยาวไปเป็นแถวตามต้องการ กะให้พอเหมาะกับพระที่จะนั่ง อย่าให้ห่างกันจนเกินไป หรือเบียดเสียดจนเกินควร ดูแต่เพียงพอเหมาะพอสบาย.

อาสนะพระสงฆ์ พึงลาดทับลงบนอาสนะของคฤหัสถ์ อย่าให้เครื่องลาดที่คฤหัสถ์นั่ง ทับอยู่ข้างบน เพราะถ้าทับอยู่ข้างบนเมื่อนั่งลง ก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าพระสงฆ์ ขาดคารวะในพระภิกษุสงฆ์ หรืออาสนะที่ใหญ่หรือยาวผืนเดียวกัน ให้พระนั่งในเอกเทศข้างหนึ่ง แม้เช่นนี้คฤหัสถ์ขึ้นนั่งร่วมอยู่ด้วยก็ไม่ควร ชื่อว่าขาดคารวะเช่นเดียวกัน ถ้าหากหญิงขึ้นนั่งอยู่บนอาสนะนั้นด้วยพระก็ต้องอาบัติ เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามภิกษุนั่งอาสนะเดียวกับหญิง แม้ว่าจะเป็นผืนใหญ่หรือยาวเท่าไรและนั่งไม่ใกล้

กัน ก็ยังชื่อว่านั่งอาสนะเดียวกัน เพราะฉะนั้น การจัดอาสนะสำหรับพระสงฆ์ จึงควรให้เป็นคนละส่วนกับคฤหัสถ์ เมื่อปูอาสนะของคฤหัสถ์แล้ว ควรปูอาสนะพระสงฆ์ให้ห่างออกไปเสียอีกส่วนหนึ่ง เว้นช่องว่างเล็กน้อยอย่าให้เกี่ยวกัน ถ้าเป็นเครื่องปูลาดที่กว้างใหญ่จะทำเช่นนั้นไม่ได้ พึงใช้อาสนะอื่นปูทับลงข้างบน. ตามที่นิยมกัน มักใช้ผ้าขาวหรือผ้าสีอื่น ๆ ก็ได้ ปูลาดทับลงข้างบน ทำเช่นนี้ก็ชื่อว่ามีอาสนะคนละผืน ไม่ต้องร่วมกันกับคฤหัสถ์ ถ้าจัดให้งดงามตากว่านี้ เมื่อลาดผ้ายาวลงไปผืนหนึ่งแล้ว พึงปูอาสนะเล็ก ๆ นั่งเฉพาะองค์ทับลงอีกชั้นหนึ่ง เช่นนี้ดีและดูงามด้วย ชื่อว่าเป็นการแสดงคารวะด้วย แม้ใคร ๆ จะขึ้นไปนั่งบนอาสนะ นอกจากที่พระสงฆ์แล้วย่อมไม่ขัดสน เมื่อลาดอาสนะเสร็จแล้ว ถ้ามีหมอนอิงก็ตั้งพิงไว้ด้านหลังเฉพาะองค์ ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นการจัดรับรองพระสงฆ์และแขกนั่งกับพื้น เมื่อจัดนั่งกับพื้น ไม่ควรนำเก้าอี้นั่งรับแขกมาตั้งในบริเวณนั้น เว้นแต่ตั้งเก้าอี้ไว้ในที่ต่ำกว่า เพราะถ้าพระสงฆ์นั่งอยู่กับพื้น คฤหัสถ์ขึ้นนั่งอยู่บนเก้าอี้ ถือกันว่าเสียมารยาทที่ดีงามอย่างยิ่ง ขาดคารวะในพระสงฆ์ เท่ากับเป็นการหมิ่นพระสงฆ์ว่า เป็นผู้ต่ำหรือเลว จึงควรระวังให้มาก.

สถานที่ที่ทำพิธีจัดรับแขกด้วยเก้าอี้ อาสนะพระสงฆ์ก็ต้องยกเป็นอาสนะสงฆ์ขึ้น ให้มีความสูงกว่าเก้าอี้ หรือเสมอกันจึงควร แต่จะให้พระนั่งเก้าอี้ห้อยเท้าสวดมนต์ไม่ควร เพราะดูไม่งามและเรื่องของพระนิยมนั่งราบ การยกอาสน์สงฆ์ให้พระนั่ง แม้จัดรับแขกนั่งกับพื้นก็มีนิยมกันอยู่เหมือนกัน.

๕. **จัดเครื่องรับรอง** เมื่อจัดที่ปูลาดอาสนะเสร็จแล้ว พึงจัดเครื่องรับพระ รับแขกต่อไป. ตามประเพณีนิยมของไทยเครื่องรับรองมีมากอย่าง จักกล่าวเฉพาะที่เป็นหลักใหญ่ ๆ เมื่อสามารถอย่างไร พึงจัดตามความประสงค์.

เครื่องรับรองพระหรือแขกทั่ว ๆ ไป มีกระโถน ที่น้ำเย็น ที่น้ำร้อน หมากพลูหรือบุหรี่ จัดใส่ภาชนะไว้ หรือมีน้ำดื่ม ก็ควรจัดเตรียมไว้ ในส่วนที่สำหรับรับพระ สิ่งที่ไม่ควรให้ขาด คือกระโถนและที่น้ำ แม้ในด้านพิธีกรรมของสงฆ์ ในเรื่องน้ำก็ขาดไม่ได้ เช่นก่อนที่จะทำสังฆกรรมมีสวดปาฏิโมกข์ เป็นต้น ท่านก็ให้เตรียมตั้งน้ำใช้น้ำฉันไว้ เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรให้ขาด เมื่อจัดเสร็จแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ตามที่ จัดเฉพาะองค์ อย่ารวมกัน ถ้าไม่สามารถ เพราะภาชนะไม่พอ บางสิ่ง บางอย่าง จะใช้ ๒

องค์ต่อ ๑ ที่ก็ได้ เช่น กระโถน หมากพลูหรือบุหรี่ ส่วนน้ำ ต้องจัดจำกัดเฉพาะองค์ จะใช้รวมกันไม่ได้ เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามดื่มร่วมบริโภคร่วมในภาชนะเดียวกัน ส่วนหมากพลูหรือบุหรี่เป็นชิ้นหรือเป็นส่วนอยู่แล้ว เมื่อต้องการหยิบมาเฉพาะส่วน ไม่ชื่อว่าบริโภคร่วมภาชนะเดียวกัน.

การจัดตั้งเครื่องรับรองพระสงฆ์นั้น ให้ตั้งกระโถน ที่น้ำเย็น ที่หมากหรือบุหรี่ ทางด้านขวาของพระสงฆ์ ให้เรียงเป็นลำดับกัน คือตั้งกระโถนไว้ด้านใน ถัดออกมา ที่น้ำเย็น ถัดออกมา ที่หมากพลูหรือบุหรี่ ตั้งกระโถนให้เป็นหลักเสียก่อน อย่าให้ล้ำไปด้านหลังมากนัก อย่าให้ล้ำออกนอกมากนัก แนวด้านหน้าของหมอนอิงนั้นพอเหมาะ แล้วจึงวางที่น้ำเย็น หมากพลูหรือบุหรี่ถัด ๆ กันออกมา อย่าให้สับสนกัน และอย่าวางให้ห่างกันนัก ชิดกันนัก ดูระยะแต่พองาม และต้องดูแถวให้ตรงกันทั้งด้านขวางและด้านยาว อย่าให้แถวคดไปคดมา ไม่น่าดู น้ำร้อนหรือน้ำดื่ม เมื่อพระเข้านั่งที่แล้วจึงถวาย.

ส่วนเครื่องรับรองแขกคฤหัสถ์ พึงจัดตามประเพณีนิยม เช่นมีน้ำร้อนน้ำเย็นหรือน้ำดื่มตามสมควร จัดรวมตั้งไว้เป็นที่ ๆ

ก็ได้ ถ้าเป็นแขกผู้ใหญ่ควรจัดให้เฉพาะที่ ถ้าแขกมากเกรงจะไม่ทั่วถึง พึงจัดใส่ภาชนะไปให้เป็นคราว ๆ.

๖. **จัดเครื่องบูชาและตั้งพระพุทธรูป** เครื่องบูชาตามที่นิยมใช้กันอยู่นั้น มีหลายอย่างต่าง ๆ กัน เช่น ม้าหมู่ โต๊ะชั้น โต๊ะเดี่ยว จัดเครื่องสักการะมากบ้างน้อยบ้าง เป็นไปตามความเหมาะสม เป็นไปตามฐานะและพิธีใหญ่หรือเล็ก หรือตามความสามารถที่จะจัดได้ เครื่องสักการะที่เป็นหลัก มี ๓ อย่างคือ ดอกไม้ ธูป เทียน ที่ใช้ตั้งบูชาบนโต๊ะอย่างน้อย ๕ ที่ คือ ดอกไม้ ๒ ที่ เทียน ๒ ที่ ธูป ๑ ที่ ธูปปักเพียง ๓ เล่มพอ. เทียนธูปที่ปักไว้สำหรับจุดบูชา ควรชุบน้ำมันที่ไส้เทียนและที่ปลายธูปสักเล็กน้อยก่อน เพื่อจุดง่าย และน้ำมันที่ชุบนั้น น้ำมันยางเป็นดีกว่าอย่างอื่น แต่อย่าให้มากเกินไป.

สำหรับในเรื่องเครื่องบูชาหรือเครื่องสักการะนี้ ไม่สู้แน่นอน ให้พิจารณาดูตามควร ข้อสำคัญมีอยู่ก็คือ ให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมแก่ความที่จะตั้งพระพุทธรูปและที่บูชา ถ้าพิธีใหญ่ เชิญแขกมาก จะจัดเครื่องบูชานิดหน่อยดูไม่งาม ในเรื่องพิธีพระสำคัญอยู่ที่เครื่องบูชา ถ้าจัดไม่น่าดู ก็ไม่เป็นที่ส่งเสริมเชิดชูเกียรติ์หรือสง่าราศี แม้จะจัดงานให้ใหญ่โตอย่างไร ก็ไม่น่าดู.

เครื่องบูชา ควรตั้งไว้ด้านขวาของพระสงฆ์ แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวย ตั้งไว้ด้านซ้ายก็ได้ การตั้งต้องพิจารณาให้เหมาะสมแก่สถานที่ อย่าให้ใกล้ชิดกับทางที่จะต้องใช้เดินผ่านไปมา อย่าให้ขัดกับที่รับแขก ควรจะตั้งผันพระพักตร์พระพุทธรูปไปทางไหน? ข้อนี้มีความนิยมต่าง ๆ กัน บางแห่งตั้งผันพระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์นั่ง บางแห่งตั้งผันพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์ เมื่อพิจารณาดูตามความเหมาะสมแล้ว ผันพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์ดีกว่า สมมติว่าเป็นประมุข คือเป็นหัวหน้า และการตั้งพระพุทธรูปบูชา ก็เพื่อให้เจ้าของงานบูชา ผันพระพักตร์ทางเดียวกันกับพระสงฆ์สะดวกในการจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้าตั้งเครื่องบูชาสะกัดหัวแถว ผันพระพักตร์พระพุทธรูปไปตามแถวพระสงฆ์ไม่สะดวกแก่การจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้าสถานที่ไม่เหมาะ แม้จะตั้งเลื่อนห่างจากแถวพระสงฆ์ก็ได้ ถ้าห่างออกมาไม่เข้าลำดับแถว จักตั้งผันพระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์ก็ได้ เพราะสะดวกในการจุดเทียนธูปและกราบไหว้เหมือนกัน มีข้อที่ควรกำหนดก็คือ เมื่อผู้บูชากราบพระพุทธรูป อย่าต้องให้หันหลังให้พระสงฆ์ เมื่อจัดตั้งโต๊ะเครื่องบูชาเสร็จแล้ว ควรมีพรมเล็ก ๆ หรือผ้าก็ได้ ปูไว้หน้าโต๊ะผืนหนึ่ง ไม่ใช่สี่เหลี่ยม ชนิด

สี่เหลี่ยมผืนผ้า ปูด้านยาวพุ่งตรงออกมาจากโต๊ะเครื่องบูชา ไม่ใช่ขวางหน้าโต๊ะ เป็นที่สำหรับกราบ (ถ้าเจ้าของงานเป็นชั้นเจ้าต้องมีผ้าขาวสี่เหลี่ยม หรือสี่เหลี่ยมรีขนาดผ้าเช็ดหน้า ปูทับไว้อีกผืนหนึ่ง) ผ้าปูสำหรับกราบหน้าโต๊ะนี้ ถ้าชั้นสูงชั้นผู้ใหญ่ไม่ควรให้ขาด.

พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานบนที่บูชา ในงานพิธีทั่วไปมักนิยมใช้พระพุทธรูปปางสมาธิหรือมารวิชัย ไม่สู้จะนิยมพระยืน ถ้าเป็นงานทำบุญวันเกิดหรือทำบุญอายุ มักนิยมใช้พระประจำวันเกิดของเจ้าของงาน.

๗. **ตั้งภาชนะน้ำมนต์** ภาชนะที่สำหรับใส่น้ำทำน้ำมนต์มักนิยมใช้ครอบสำริด ถ้าหาไม่ได้จะเป็นครอบทองเหลือง ทองแดงก็ได้ ถ้าไม่มีครอบ ใช้บาตรหรือขันก็ได้ ตามโบราณท่านนิยมใช้บาตรดิน แต่มาในบัดนี้บาตรดินหายาก แม้บาตรเหล็กก็ใช้กัน มีข้อจำกัดอยู่ว่า อย่าใช้เครื่องทองหรือเงินใส่น้ำสำหรับให้พระทำน้ำมนต์ เพราะเป็นของอนามาส พระจับต้องอาบัติ แต่ถ้านำมาใส่น้ำสำหรับผสมน้ำมนต์ไม่ห้าม เพราะไม่ได้เกี่ยวกับพระจะจับต้อง ถ้าต้องการน้ำมาก เช่นในการตัดจุกหรือมงคล

สมรส ควรใช้บาตรหรือหม้อน้ำมนต์ตั้งเพิ่มไว้อีก น้ำอย่าให้พร่องมากนัก ให้เต็มแต่ไม่ถึงล้น สิ่งต่าง ๆ ที่จะใส่ในหม้อน้ำมนต์ ตามในพระราชพิธีไม่นิยมใช้ จึงไม่กล่าวในที่นี้.

๘. สิ่งต่าง ๆ ที่จะต้องเตรียมไว้ใช้ในพิธีมงคลนอกจากน้ำมนต์

ก. งานมงคล โกนผมไฟ ตัดจุก ควรเตรียมสังข์ โถปริกใส่กระแจะ กรรไกร กรรบิด (มีดโกน) มงคล บางแห่งก็มีหญ้าแพรก ใบบัวหลวงหรือใบบอน สำหรับรองผมที่ตัดหรือโกนแล้วด้วย.

ข. งานมงคลสมรส ควรเตรียมสังข์ มงคลคู่.

ค. งานขึ้นบ้านใหม่ ควรเตรียมโถปริกใส่กระแจะสำหรับเจิมประตูบ้าน ทรายใส่ภาชนะเช่นบาตรไว้ เสร็จแล้วจักได้ใช้โรยรอบ ๆ บ้าน ซึ่งถือกันว่าเป็นมงคลและป้องกันภัยอันตราย.

สิ่งเหล่านี้ ควรหาเตรียมไว้ และจัดโต๊ะไว้สำหรับตั้งโต๊ะหนึ่ง จะตั้งด้านขวาหรือด้านซ้ายของเครื่องบูชาตามแต่จะเหมาะแล้วนำสิ่งที่เตรียมไว้นั้นใส่ภาชนะรวมตั้งบนโต๊ะนั้น ส่วนครอบ

สำหรับทำน้ำมนต์ เมื่อพระเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ที่ตรงหน้าพระที่ท่านจักเป็นผู้หยดเทียน.

เทียนสำหรับทำน้ำมนต์ ควรใช้ขี้ผึ้งแท้ มักนิยมขนาดหนัก ๑ บาท หรือจะหย่อนบ้างเกินบ้างก็ไม่สู้จำกัดตายตัวนัก ติดประจำไว้ที่ภาชนะน้ำมนต์.

เครื่องประพรมน้ำมนต์ ควรใช้หญ้าคามัดเป็นกำ แล้วตัดปลาย ตัดราก กะยาวประมาณ ๑ ศอก เพราะถือกันว่าเป็นหญ้ามงคล พระพุทธเจ้าเมื่อจะได้ตรัสรู้ ก็ประทับนั่งบนมัดหญ้าคา ซึ่งเรียกกันว่ารัตนะบัลลังก์ ในศาสนาพราหมณ์ ก็ถือว่าเป็นหญ้ามงคล เพราะเป็นหญ้าที่รองหม้อน้ำอมฤต ไม่ควรใช้อย่างอื่น เช่นใบมะยม เพราะใบมะยมมักถือกันว่าสำหรับประพรมไล่ผี ไม่ใช่มงคล.

ถ้าเป็นงานมงคลทำบุญอายุ มักนิยมต่าง ๆ กัน มีพิธีโหรหรือพราหมณ์ด้วยบ้าง ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ แต่มีเครื่องบูชาเกี่ยวอยู่บ้าง เฉพาะที่ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ ต้องเตรียมดังนี้

ถ้ามีการอาบน้ำ ต้องเตรียมสังข์สำหรับหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ด้วย และเทียนมงคล ใช้ขี้ผึ้งแท้หนัก ๔ บาท ไส้ใช้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น พื้นมีความยาวรอบศีรษะเจ้าของ เทียน

มงคลนี้ใช้แทนเทียนชัย ฯ ถ้ามีเทียนชัย ฯ ด้วย เทียนมงคลให้เปลี่ยนใช้ไส้ ๓๒ เส้น ส่วนเทียนชัย ฯ ใช้ขี้ผึ้งแท้หนักเกินอายุของเจ้าของ ๑ บาท ไส้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น ให้มีความสูงเท่าตัวเจ้าของ เทียนชัย ฯ เวลาจุดแล้วต้องระวังอย่าให้ดับในระหว่าง ต้องจุดให้หมดเล่ม ถ้าดับในระหว่าง มักถือกันว่าเป็นลางไม่ดี จึงต้องระวังให้มาก โดยมากมักจะหาตู้เทียน แล้วจุดตั้งไว้ในตู้.

เวลาจุด เมื่อพระเริ่มเจริญพระพุทธมนต์ถึงบทว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ จึงลงมือจุดเทียนชัย ฯ และเทียนมงคล ถ้าฤกษ์จุดเทียนชัย ฯ มี พึงจุดเทียนชัย ฯ ตามฤกษ์ ส่วนเทียนมงคลจุดดังกล่าวแล้ว.

ถ้าทำตามปกติธรรมดา ก็จัดอย่างมงคลทั่ว ๆ ไป ที่นำมากล่าวไว้ ก็เพื่อให้ทราบเป็นเค้าเรื่องเท่านั้น.

การทำบุญอายุ มีกำหนดวันดังนี้ **คือ** ถ้าเกิดในวันไหนให้เจริญพระพุทธมนต์ในวันนั้น เช่นเกิดวันที่ ๕ พึงเจริญพระพุทธมนต์ในวันที่ ๕ เลี้ยงพระในวันที่ ๖ ถ้าทำงานวันเดียว ก็เลี้ยงพระในวันที่ ๕ นั้น เพราะท่านถือวันเจริญพระพุทธมนต์เป็นวันสำคัญ.

อนึ่ง ในพิธีทำบุญอายุตามที่นิยมมักมีพิธีทักขิณานุปทาน หรือเปตพลีเสียก่อน คือทำก่อนจากเจริญพระพุทธมนต์ ในวันเดียวกัน ก่อนเวลากันก็ได้ หรือทำเสียก่อนวันหนึ่งก็ได้ เป็นพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศให้บุรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว มีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้วกรวดน้ำอุทิศผล จะทำมากหรือน้อย ก็แล้วแต่กำลัง.

๙. **วงด้ายสายสิญจน์** สายสิญจน์ ต้องใช้ด้ายดิบจับเป็น ๓ หรือ ๙ เส้น ตามความนิยมมักเป็น ๙ เส้น ใช้ด้ายอย่างอื่น เช่น ด้ายกลุ่ม ด้ายฟอก เป็นต้น ไม่ควร ในงานมงคลทั่วไปนิยมใช้วงทั่วบ้าน ตั้งต้นแต่พระพุทธรูปที่เครื่องบูชา แล้วเวียนไปทางขวาเป็นทักขิณาวัตต์ แล้วกลับมาบรรจบที่พระพุทธรูป พันไว้ที่พระหัตถ์หรือที่ฐานข้างบนของพระพุทธรูป อย่าพันกับองค์พระ จักแลดูเป็นมัดพระพุทธรูป จากพระพุทธรูปก็วงเครื่องต่าง ๆ ที่นำมาประกอบพิธีซึ่งตั้งไว้บนโต๊ะนั้น วงเวียนขวาเช่นเดียวกัน แต่จงกำหนดดูว่า จะให้สายสิญจน์ลงทางไหน จึงจะไม่ขัดกับกิจการที่จะทำในลำดับต่อไป วงเสร็จแล้วหาภาชนะรองกลุ่มสายสิญจน์ไว้ ส่วนหม้อทำน้ำมนต์รอไว้ให้พระวงก็ได้.

สายสิญจน์ เมื่อวงแล้วต้องระวังให้มาก ห้ามการข้ามกราย จะยกสิ่งของข้ามหรือเอื้อมมือข้ามไม่ได้ทั้งสิ้น ห้ามทั้งพระและคฤหัสถ์ ถ้ามีความจำเป็น เช่นจะหยิบยกสิ่งของ ก็พึงยกสายสิญจน์ขึ้นก่อนแล้วลอดไปข้างล่าง.

ถ้าเป็นมงคลโกนผมไฟหรือตัดจุก นิยมวงที่เด็กด้วย ในเวลาฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ และเวลาตัดโกน ตามแบบเก่าที่ทำกันตามชนบท มักวงไว้กับตัวเด็ก ถ้าเป็นเด็กหญิง เมื่อวงแล้วก็ไปพันไว้กับวัตถุอื่น แล้วจึงเอากลุ่มด้ายสายสิญจน์ถวายพระ วงอย่างนี้ไม่เหมาะ เพราะบางคราว ผู้ที่ไม่รู้ก็มักหยิบสิ่งของข้ามไปบ้าง เอื้อมมือข้ามไปบ้าง ไม่สมควร สู้วงไว้ให้สูงพอเดินไม่ถูกศีรษะไม่ได้ ไม่ต้องไประวัง แม้เด็กจะเป็นหญิง ก็ไม่มีทางขัดข้องอะไรกับพระ.

กิจการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนี้ ต้องเตรียมจัดไว้ให้เสร็จก่อนเวลาที่พระสงฆ์จะมาถึง.

๑๐. **ต้อนรับพระสงฆ์** เมื่อใกล้จะถึงกำหนดเวลาที่พระจะมา ควรจัดหรือส่งผู้ใดผู้หนึ่งให้เตรียมคอยต้อนรับพระ และเตรียมน้ำไว้สำหรับล้างเท้าพระ เพราะพระเมื่อเวลาเข้าบ้านเดิน

ไปด้วยเท้าเปล่าไม่สวมรองเท้า เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามไว้ว่า "เรา (ภิกษุ) ไม่เป็นไข้ จักไม่สวมรองเท้าเข้าไปในบ้าน" ถ้าภิกษุรูปใดฝ่าฝืน ปรับเป็นอาบัติทุกกฏ เมื่อเป็นเช่นนี้ เดินไปด้วยเท้า ๆ ย่อมเปื้อน.

เมื่อพระถึงแล้ว พึงออกไปนิมนต์ อย่าต้องให้พระไปเงอะงะเก้อเขิน เพราะไม่พบเจ้าของหรือผู้นิมนต์ แล้วล้างเท้าเช็ดเท้าที่เปียกให้ และพาไปยังที่พัก ถ้าไม่ได้จัดที่พักไว้ส่วนหนึ่งต่างหาก พึงนิมนต์ให้เข้านั่งตามที่ ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว พึงประเคนสิ่งของที่ได้จัดเตรียมไว้ต้อนรับ ครั้นประเคนแล้วพึงประณมมือไหว้ หรือกราบตามสมควร.

การประเคน ในตอนนี้จะเป็นใครก็ได้ จะเป็นชายหรือหญิงไม่ห้าม แต่ต้องทำให้ถูกลักษณะของการประเคน.

ลักษณะของการประเคน การประเคนนั้นท่านวางหลักไว้ดังนี้

๑. ของนั้นไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป เป็นของยกคนเดียวได้.

๒. ผู้ประเคนเข้าอยู่ในหัตถบาส (คือห่างจากผู้รับประมาณหนึ่งศอกในระหว่าง).

๓. น้อมให้ด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย.

ผู้ประเคน ต้องเข้าไปอยู่ในที่ใกล้ในระยะดังกล่าวนั้น แล้วยกสิ่งของให้พ้นขึ้นจากพื้น แล้วน้อมถวายสิ่งของที่ต้องประเคน คือสิ่งที่จะพึงบริโภค เช่น อาหาร น้ำร้อน หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น ถ้าไม่ได้ใช้บริโภค เช่นกระโถนไม่ต้องประเคน เมื่อประเคนแล้วอย่าไปจับเลื่อนของท่านอีก ถ้าไปจับเลื่อนของท่านต้องประเคนใหม่ ผู้หญิงประเคน ถ้าได้หัตถบาสและถูกลักษณะแล้ว ผู้ชายไม่ต้องประเคนซ้ำก็ได้ ที่ต้องประเคนซ้ำ ก็เฉพาะที่ยังทำไม่ถูกระเบียบ.

๑๑. **เริ่มพิธี** เมื่อพระมาประชุมพร้อมแล้ว พึงเริ่มพิธีมีจุดเทียนเป็นต้นต่อไป.

การจุดเทียนธูป เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุดแทน ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ให้คู่บ่าวสาวแบ่งกันจุด ควรเตรียมเทียนเล็ก ๆ ปักเชิงไว้ ๑ เล่ม เรียกว่าเทียนชนวน สำหรับจุดขึ้นก่อน แล้วนำเทียนชนวนไปจุดที่เทียนเครื่องบูชา หรือเทียนน้ำมนต์.

๑๒. **คำบูชาพระ** เบื้องต้นจุดเทียนชนวนแล้ว ก่อนที่จะจุดเทียนที่บูชา ควรกราบพระพุทธรูปเสียก่อน แล้วใช้เทียนชนวนจุดเทียนบนที่บูชา ให้จุดเล่มด้านขวาของพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดเล่มด้านซ้าย ต่อไปจุดธูป เทียนน้ำมนต์ยังไม่ต้องจุด เมื่อจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประณมมือตั้งใจบูชา (นึกในใจ) ด้วยคำว่า

อิเมหิ สกฺกาเรหิ พุทฺธํ อภิปูชยามิ[๑]
อิเมหิ สกฺกาเรหิ ธมฺมํ อภิปูชยามิ[๑]
อิเมหิ สกฺกาเรหิ สงฺฆํ อภิปูชยามิ.[๑]

แล้วกราบ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ นึกในใจว่า พุทฺธํ วนฺทามิ ครั้งที่ ๒ ว่า ธมฺมํ วนฺทามิ ครั้งที่ ๓ ว่า สงฺฆํ วนฺทามิ. **หรือครั้งที่** ๑ นึกในใจว่า อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ. ครั้งที่ ๒ ว่า สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมํ นมสฺสามิ. ครั้งที่ ๓ ว่า สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สงฺฆํ นมามิ. อย่างใดอย่างหนึ่งตามความพอใจ

ทุก ๆ ครั้งที่กราบพระ ควรปฏิบัติดังที่กล่าวมานี้.

เมื่อบูชาและกราบเสร็จแล้ว พึงถวายกลุ่มด้ายสายสิญจน์

---

๑. คำว่า อภิปูชยามิ ท่านใช้เป็น ปูเชมิ ก็มี ก็ใช้ได้ ข้างหน้าเหมือนกัน.

หรือถวายเมื่อตอนจุดเทียนแล้วก็ได้ หรือให้ใคร ๆ ถวายก็ได้ เสร็จแล้วเริ่มอาราธนาศีลต่อไป.

๑๓. **อาราธนาศีล** ศีลที่นิยมในพิธีต่าง ๆ คือ ศีล ๕ เจ้าของงานอาราธนาเองหรือจะให้ใครอาราธนา จะเป็นชาย หรือหญิงได้ทั้งสิ้น พึงนั่งคุกเข่ากราบ ๓ ครั้ง แล้วประณมมือ อาราธนาด้วยเปล่งวาจาที่ดังพอได้ยินว่า

มยํ ภนฺเต ติสรเณ น สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม ๓ หน หรือจะเติม ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ด้วยก็ได้.

อีกอย่างหนึ่งว่า มยํ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย ติสรเณ น สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม. ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ดังนี้ก็ได้ แล้วพึงตั้งใจรับศีลต่อไป (แบบนี้นิยมใช้กันอยู่โดยทั่วไป แม้ในพระราชพิธีก็ใช้อย่างนี้).

การรับศีล ไม่ควรทำแต่พอสักว่าเป็นพิธีเท่านั้น ควรตั้งใจรับ คิดงดเว้นตามข้อที่ห้ามทุก ๆ สิกขาบทไป เช่นนี้จึงจะเป็นบุญกุศล และเป็นมงคลแก่ตนเองด้วย ท่านที่ยังจำศีล ๕ ไม่ได้ หรือยังไม่เข้าใจว่า ท่านห้ามอะไรบ้าง ก็ควรศึกษาท่องจำให้ขึ้นใจ ทั้งให้เข้าใจในเนื้อความของท่านด้วย พระท่านว่านำ ผู้รับว่าตามเป็นบท ๆ ไปดังนี้ :–

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. (๓ จบ)

(ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้อรหันต์ ตรัสรู้ชอบเองพระองค์นั้น)

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพระเจ้า ถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพระเจ้า ถึงพระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพระเจ้า ถึงพระสงฆเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ทุติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๒ ฯ

ตติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๓ ฯ

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพระเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากฆ่าสัตว์)

อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพระเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการแห่งขโมย)

กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากประพฤติล่วงประเวณีในทางกาม)

มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.
(ข้าพระเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากพูดเท็จ)

สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.
(ข้าพระเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)

เมื่อพระให้ศีลและรับศีลจบแล้ว พึงกราบ ๓ ครั้ง.

อนึ่ง พึงทราบว่า ในงานพิธีที่มีการสวดมนต์แล้วมีเทศน์ติดต่อกันไป ตอนสวดมนต์ไม่ต้องขอศีลรับศีล ไปขอและรับตอนเทศน์ ในตอนสวดมนต์พึงอาราธนาพระปริตต์ ถ้าสวดมนต์แล้วไม่มีเทศน์ติดต่อกัน พึงขอศีลและรับศีลดังกล่าวแล้ว.

๑๔. **อาราธนาพระปริตต์** ในพิธีที่ไม่มีเทศน์ติดต่อ เมื่อรับศีลเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประณมมืออาราธนาพระปริตต์ด้วยคำว่า

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพทุกฺขวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพภยวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.

อาราธนาจบแล้วกราบ ๓ ครั้ง แล้วพึงนั่งราบตั้งใจฟัง
พระสวดมนต์ต่อไป.

วิธีอาราธนาศีลและอาราธนาพระปริตต์ที่กล่าวมานี้ เป็น
สถานที่ที่จัดให้พระและแขกนั่งกับพื้น ถ้าจัดให้พระนั่งบนอาสน์
สงฆ์ แขกนั่งบนเก้าอี้ มีนิยมการยืนอาราธนา คือให้ผู้กล่าว
อาราธนา ยืนค่อนทางท้ายแถวของพระสงฆ์ ผินหน้าไปทางหัว
แถวพระสงฆ์ แล้วประณมมือกล่าวคำอาราธนา จบแล้วไม่ต้อง
กราบ ถอยหลังออกมาพอสมควรแล้ว เดินกลับมานั่งตามที่
แม้อาราธนาธรรมดังจะกล่าวในข้างหน้า ก็พึงปฏิบัติเช่นเดียวกัน.

๑๕. **จุดเทียนน้ำมนต์** การจุดเทียนน้ำมนต์ตามที่นิยม
กันส่วนมาก ตลอดจนในทางราชการ จุดในตอนที่พระสวดถึง
มงคลคาถา ตอนขึ้น อเสวนา ฯ พึงจุดเทียนชนวน แล้วไปจุด
เทียนสำหรับหยดน้ำมนต์ที่ปักติดไว้กับภาชนะที่น้ำมนต์นั้น จุด
เสร็จแล้วยกประเคน มอบถวายพระที่ท่านจะพึงหยดทำน้ำมนต์
นั้น ประเคนแล้วไหว้หรือกราบครั้งหนึ่ง.

การจุดเทียนน้ำมนต์ ในสมัยก่อนท่านนิยมจุดตอนพระสงฆ์สวดรัตนปริตต์ ขึ้นบทว่า ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ ฯ แม้ในทางราชการก็นิยมเช่นนี้ แต่บัดนี้ได้เปลี่ยนมาเป็นมงคลคาถาบทว่า อเสวนา ฯ

การจุดเทียนทำน้ำมนต์ เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุด เพราะฉะนั้น ท่านผู้เป็นเจ้าของงาน พึงนั่งตั้งใจฟังสวดมนต์ไปจนกว่าจะถึงเวลาจุดเทียนน้ำมนต์ ไม่ควรไปสาละวนอยู่กับเรื่องอื่น เมื่อจุดเทียนเสร็จแล้ว จำเป็นจะลุกไปจากที่นั้นบ้างก็ได้ ทั้งนี้เพื่อไม่ต้องเที่ยวตามในเวลาจุดเทียนทำน้ำมนต์.

เมื่อพระสวดมนต์จวนจบ ถึงบทส่งเทวดา คือทุกฺขปฺปตฺตาฯ พึงให้จัดเตรียมน้ำร้อนหรือน้ำดื่มไว้ พอพระสวดจบ นำเข้าไปถวายไม่ต้องให้พระนั่งคอย.

เมื่อพระกลับ พึงไปส่งหรือให้ใครไปส่ง เพียงประตูบ้านก็พอ เพื่อแสดงความคารวะ เทียบอย่างส่งแขกผู้มีเกียรติที่มาหาหรือมาในงาน.

๑๖. **พิธีในวันเลี้ยงพระ** วันรุ่งขึ้น พึงตระเตรียมต้อนรับพระที่จะมาฉันอย่างตอนสวดมนต์นั้น พระพร้อมแล้ว

เริ่มจุดเทียนและอาราธนาศีล รับศีลดังวันก่อน แต่ไม่ต้องอาราธนาพระปริตต์ เมื่อพระสวดพิธีถวายพรพระจบบทสังฆคุณ คือ สุปฏิปนฺโนฯ แล้ว ถ้ามีการตักบาตร ก็ให้ตักตอนนี้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ท่านนิยมให้คู่บ่าวสาวตักบาตรร่วมกัน เสร็จแล้วลงมือเตรียมจัดเลื่อนสำรับ อาหารมาประจำไว้ตรงตามหน้าพระ บาตรหรือชามข้าวตั้งใน สำหรับคาวหวานตั้งเรียงคู่กันไว้นอกออกมา คาวอยู่เหนือ หวานอยู่ใต้ ถ้าสถานที่คับแคบสำหรับหวานยังไม่เรียงตั้งไว้ก็ได้ แต่นำมาเตรียมไว้ในที่ใกล้ๆ เพื่อสะดวกแก่การหยิบ เมื่อพระถวายพรพระจบแล้วพึงประเคน.

๑๗. **หน้าที่ประเคนพระ** การประเคนพระ ในตอนนี้เจ้าของงานควรประเคนเอง หรือเห็นว่ามากนัก ตนประเคนสัก ๑ องค์ หรือ ๒ องค์ แล้วมอบให้ผู้อื่นประเคนก็ได้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ควรจัดให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกัน การประเคนต้องให้ถูกลักษณะดังกล่าวแล้วในข้อ ๑๐ ให้เริ่มประเคนรูปที่นั่งต้นแถวก่อน แล้วต่อไปตามลำดับ พึงประเคนบาตรหรือชามข้าวก่อนแล้วจึงอาหาร เสร็จแล้วกราบครั้ง ๑ หรือ ๓ ครั้งตามควร ถ้าประเคนมากรูป รูปต้นๆ เพียงประณมมือไหว้ก็พอ ถึงสุดท้ายจึงกราบ.

ที่กล่าวมานี้เป็นการเลี้ยงพระด้วยสำรับเฉพาะองค์ ถ้าจะเลี้ยงเป็นหมู่ที่เรียกว่าจัดเป็นโต๊ะ ถ้าจะให้พระลุกไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่ง พึงจัดเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระนั่งเข้าที่แล้วจึงประเคน ถ้าจัดให้ฉันเบื้องหน้าที่สวดมนต์นั้น พอพระสวดถวายพรพระตอนจบสังฆคุณแล้ว พึงเริ่มลงมือเตรียมเก็บที่น้ำร้อนน้ำดื่ม อย่าทิ้งไว้ให้เกะกะ แล้วปูผ้าลง ด้านในให้ชิดแถวพระเพื่อสะดวกแก่พระซึ่งไม่ต้องเลื่อนลุกทุกรูปไป และพระที่จะลุกไปนั่งในที่ใหม่นั้น ระวังอย่าให้ต้องไปนั่งร่วมอยู่อาสนะเดียวกันกับคฤหัสถ์ เพราะถ้าผู้หญิงขึ้นนั่งร่วมบนอาสนะนั้น พระก็จักต้องอาบัติ แม้มีแต่ชายด้วยกัน ก็เป็นการขาดคารวะ จึงควรจัดหาอาสนะไว้ให้พระนั่งเสียส่วนหนึ่ง.

๑๘. **วิธีจัดโต๊ะเลี้ยงหมู่** เมื่อได้จัดปูผ้าเสร็จแล้วให้วางจานข้าวตรงหน้าที่พระนั่ง ช้อนวางขวา ส้อมวางซ้าย ชิดกับจานข้าวพอสมควร ถ้ามีมีดด้วยก็ให้วางมีดไว้ด้านขวา น้ำตั้งขวาของพระ จานแบ่ง ชามแบ่ง มีช้อนใส่ไว้ในชาม ๑ คัน ช้อนนี้เรียกกันว่า ช้อนกลาง หรือช้อนสำหรับตักแบ่ง ช้อนกันตั้งไว้ด้านซ้ายของพระ เวลานำของเข้าประเคน พึงเข้าทางซ้ายของพระ.

เรื่องการจัดเลี้ยงพระแบบเลี้ยงโต๊ะ หรือฉันเป็นหมู่ สิ่งที่จำต้องให้มี ขาดไม่ได้ คือ ช้อนกลาง ชามแบ่ง จานแบ่ง ต้องมีให้ครบพระ หรือช้อนรวมกันไว้หลาย ๆ คัน ใส่จานหรือชามตั้งไว้กลางวงก็ได้ ช้อนกลางควรใช้ช้อนกระเบื้อง ที่เรียกกันว่าช้อนถ้วย จัดอย่างนี้ทั้งคาวและหวาน ทั้งนี้ เพื่อให้ความสะดวกแก่พระ เพราะมีพระวินัยบัญญัติห้ามพระภิกษุฉันร่วมภาชนะเดียวกัน ถ้าฝ่าฝืนคงต้องอาบัติ ถ้ามีชามแบ่งช้อนกลางไว้ ท่านผู้ใดต้องการอย่างไหน ใช้ช้อนกลางตักมาใส่ชามของตนบริโภคเช่นนี้พ้นจากความเป็นผู้ฉันภาชนะเดียวกัน.

เลี้ยงโต๊ะ ที่มีนิยมการใช้ชามแบ่งช้อนกลางนี้ มีนิยมในที่ทั่วไป ไม่ใช่เพียงฝ่ายพระ ท่านที่ผ่านการเลี้ยงโต๊ะมาแล้วย่อมทราบดี พึงเห็นเช่นโต๊ะจีน เขาก็มีถ้วยแบ่งช้อนกลาง ยิ่งเป็นโต๊ะฝรั่งยิ่งถือมาก เขาจัดไว้เสร็จ ผู้บริโภคไม่ต้องเรียกร้อง.

ประเพณีการเลี้ยงพระแบบโบราณ นิยมจัดเฉพาะองค์ นั่งเรียงแถวฉัน ดูงามดี ครั้นต่อมาในบัดนี้การเลี้ยงแบบเลี้ยงโต๊ะนิยมกันในฝ่ายคฤหัสถ์มากขึ้น ท่านผู้ที่เห็นว่าสะดวก เพราะไม่เปลืองถ้วยชาม ก็เลยจำมาจัดเลี้ยงพระบ้าง แต่เมื่อจำของเขามา

ใช้ ก็จำมาไม่หมดคงเอาแต่ที่ง่าย ที่สะดวก สำหรับพระที่ฉัน แม้รู้ว่าผิด แต่เกรงใจเจ้าของงาน ก็ต้องทนต้องอาบัติไป ผู้ที่ไม่สนใจ ก็ทำตาม ๆ กันไป ถ้าเป็นไปอย่างนี้ไม่กี่มากน้อย พระวินัยบัญญัติข้อไหนไม่สะดวก ก็คงต้องถูกละเลยไปอีก ผลสุดท้าย พระพุทธศาสนาจะเป็นอย่างไร น่าคิด.

อนึ่ง การจัดโต๊ะ ควรมีผ้าปู จะเป็นเฉพาะโต๊ะหรือยาวไปก็ตาม แต่ไม่ควรให้ขาด อย่าเอาอาหารไปตั้งไว้กับพื้น แล้วให้พระนั่งล้อมวงฉัน ดูไม่งดงาม จักแสดงให้เห็นว่า พระไม่ใช่เป็นผู้มีเกียรติอะไร คงเหมือน ๆ กับชาวบ้านคฤหัสถ์นั่นเอง แม้คฤหัสถ์ชาวบ้านเอง เขาเลี้ยงกันเขาก็ต้องมีผ้าปู ถ้าจะบอกว่าหาไม่ได้ก็ไม่ถูก เพราะสิ่งอื่นยังหาได้.

การเลี้ยงพระแบบจัดโต๊ะ เมื่อจัดให้ถูกเรื่องแล้วไม่ใช่เป็นของสะดวกนัก จะว่าไม่เปลืองถ้วยชามก็ดูกระไรอยู่ เห็นว่าสู้การเลี้ยงเป็นองค์ ๆ ไม่ได้ แลดูงามตา.

๑๙. **บูชาข้าวพระพุทธ** ที่พระพุทธซึ่งเรียกว่า ข้าวพระ (ถ้ามี) ให้จัดเตรียมมาตั้งไว้ที่หน้าเครื่องบูชาหรือเอกเทศส่วนหนึ่ง ในบริเวณนั้น ควรจะมีโต๊ะสำหรับตั้ง ถ้าไม่มีโต๊ะพึงใช้

ผ้าขาวปูเสียก่อน แล้วจึงตั้งหรือวาง อย่าไปตั้งหรือวางไว้กับพื้น เพราะเป็นพุทธบูชา จักเป็นการไม่เคารพคารวะ เมื่อตั้งเสร็จแล้ว เจ้าของพึงทำการบูชาด้วยตั้งใจนึกดังนี้ อิมํ สูปพฺยญฺชนสมฺปนฺนํ สาลีนํ โภชนํ อุทกญฺจ วรํ พุทฺธสฺส ปูเชมิ บางแห่งก็มีคำว่า อุกาส นำหน้า คือ อุกาส อิมํ ฯ ต่อไปเหมือนกัน แปลว่า ข้าพเจ้าขอบูชาเครื่องบริโภคแห่งข้าวสาลี อันถึงพร้อมด้วยแกงและกับและน้ำ อันประเสริฐนี้ แด่พระพุทธเจ้า. เมื่อจำคำที่กล่าวนี้ไม่ได้ ก็พึงนึกบูชาตามสมควร จุดประสงค์ก็เพียงให้ตั้งใจระลึกนึกบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บูชาแล้วกราบ ๓ ครั้ง เมื่อเลิกพึงกล่าวคำอำลาว่า เสสํ มงฺคลํ ยาจามิ ข้าพเจ้าขอส่วนที่เหลืออันเป็นมงคล.

ในเรื่องบูชาข้าวพระนี้ ยังมีผู้นิยมกันอยู่แม้ในพระราชพิธีก็ยังมีอยู่บ้าง นับว่าเป็นประเพณีเก่า จึงนำมากล่าวไว้ตามที่ได้พบเห็น ได้ยินได้ฟัง.

ถ้าเป็นงานเกี่ยวด้วยศพ คือมีศพตั้งอยู่ มักจัดเครื่องเซ่นไปตั้งไว้ที่หน้าศพ หรือบริเวณที่ตั้งศพนั้นด้วย.

---

๑. แบบเก่าเป็น อุทกํ วรํ.

เมื่อเวลาพระฉัน ควรจัดให้มีผู้ปฏิบัติพระประจำอยู่ในที่นั้นด้วย แต่อย่าให้ผู้ที่กำลังเมาสุราเข้าไปนั่งปฏิบัติ จักทำให้เป็นที่รำคาญของพระ.

อนึ่ง เมื่อเวลายกอาหารหรือประเคนพระ อย่าคาบบุหรี่หรือทัดหู ถือกันว่าเสียจรรยาดูไม่งาม ทั้งป้องกันขี้บุหรี่ตกลงในอาหารหรือในภาชนะนั้นด้วย.

๒๐. **ถวายไทยธรรม** ถ้ามีเครื่องไทยธรรมถวายพระควรจัดเตรียมไว้ก่อน จัดตั้งไว้บนโต๊ะหรือจัดตั้งรวมไว้ส่วนหนึ่งตามที่เห็นสมควร เมื่อพระฉันเสร็จกลับเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้วพึงยกตั้งเรียงไว้ตรงหน้าพระทุก ๆ รูป หรือจะจัดผู้อื่นให้คอยจัดส่งให้เป็นที่ ๆ ในเวลาประเคนก็ได้ การประเคนเครื่องไทยธรรมโดยตรงเป็นหน้าที่ของเจ้าของงาน ถ้าเจ้าของประเคนองค์หนึ่งหรือสององค์แล้ว จะมอบให้ผู้อื่นซึ่งเป็นผู้นับถือใกล้ชิดกันประเคนต่อไปก็ได้.

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกันคือในวัตถุสิ่งของที่หนึ่ง ให้จับร่วมกันแล้วประเคน จะประเคนทั้งหมดหรืออย่างไร ก็แล้วแต่จะเห็นสมควร ถ้าว่าตามเรื่องของงานแล้ว ต้องประเคนเองทั้งหมด.

๒๑. **กรวดน้ำ** การกรวดน้ำ เป็นการอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศลที่ตนได้บำเพ็ญ ส่งไปให้แก่บุรพชน ตลอดจนสรรพสัตว์บ้าง เป็นการอธิษฐานใจในสิ่งประสงค์ให้สำเร็จตามความปรารถนาบ้าง เป็นต้น.

การกรวดน้ำ ได้นิยมทำเมื่อถวายทานเสร็จแล้ว พระสงฆ์เริ่มอนุโมทนา เครื่องสำหรับกรวดน้ำต้องจัดหาเตรียมไว้ก่อน ตามที่นิยมใช้กัน เช่น เต้า ขวด จอก ถ้วยแก้วหรือถ้วย มีที่สำหรับรองรับน้ำกรวด หาน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์บรรจุไว้ ตั้งเตรียมไว้ที่ตรงหน้าของตน เมื่อพระเริ่มกล่าวอนุโมทนาขึ้นว่า ยถา ฯ พึงหยิบที่น้ำที่เตรียมไว้นั้นเทลงในที่รอง พร้อมด้วยตั้งใจนึก.

คาถาสำหรับกรวดน้ำที่ท่านยกไว้เป็นบาลี มีต่าง ๆ กัน จักนำมาเรียงไว้ในที่นี้สัก ๒ ประการ ตามแต่ผู้ต้องการจะเลือกใช้ ดังต่อไปนี้

ปตฺติทานคาถา

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย

ทิฏฺฐา เย จาปฺยทิฏฺฐา วา อญฺเญมชฺฌตฺตเวริโน
สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมึ เตภุมฺมา จตุโยนิกา
ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภวาภเว
ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม อนุโมทนฺตุ เต สยํ
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสํ นิเวทยุํ
มยา ทินฺนานปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา.

คำแปล

สัตว์ทั้งหลายไม่มีที่สุดไม่มีประมาณ จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญที่เราทำแล้ว ณ กาลบัดนี้ก็ดี แห่งบุญทั้งหลายอื่นที่เราทำแล้วก็ดี สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดเป็นที่รักก็ดี เป็นผู้มีคุณคือมารดาบิดาของเราเป็นต้นก็ดี สัตว์ทั้งหลายที่เราเห็นแล้วก็ดี ที่เราไม่เห็นก็ดี สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นผู้มัธยัสถ์ปานกลางและเป็นผู้มีเวรของเราก็ดี สัตว์ทั้งหลายนั้น จงมีส่วนบุญที่เราอุทิศให้เถิด สัตว์ทั้งหลายตั้งดำรงอยู่ในโลก ผู้เป็นไปในภูมิ ๓ เป็นไปในกำเนิด ๔ และมีขันธ์ ๕ ขันธ์ ๑ ขันธ์ ๔ ก็ดี ซึ่งท่องเที่ยวอยู่ในภพ

น้อยใหญ่ ส่วนบุญที่เราอุทิศให้ สัตว์เหล่าใดได้รู้แล้ว สัตว์เหล่านั้นจงอนุโมทนาเองเทอญ ก็สัตว์เหล่าใดไม่รู้ส่วนบุญที่เราอุทิศให้นี้ ขอเทพยเจ้าจงบอกให้สัตว์เหล่านั้นรู้แล้วอนุโมทนาเพราะเหตุ คือ อนุโมทนาบุญที่เราให้แล้ว ขอสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงไม่มีเวรดำรงชีพอยู่โดยสุขทุกเมื่อเทอญ อนึ่ง ขอสัตว์เหล่านั้นจงได้บรรลุถึงบทอันเกษม คือนิพพานเถิด ขอความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์ทั้งปวงนั้น จงสำเร็จดังใจหวังเทอญ.

อีกบทหนึ่ง

"ยงฺกิญฺจิ กุสลํ กมฺมํ กตฺตพฺพํ กิริยํ มม
กาเยน วาจามนสา ติทเส สุคตํ กตํ,
เย สตฺตา สญฺญิโน อตฺถิ เย จ สตฺตา อสญฺญิโน
กตํ ปุญฺญผลํ มยฺหํ สพฺเพ ภาคี ภวนฺตุ เต,
เย ตํ กตํ สุวิทิตํ ทินฺนํ ปุญฺญผลํ มยา
เย จ ตตฺถ น ชานนฺติ เทวา คนฺตฺวา นิเวทยุํ,
สพฺเพ โลกมฺหิ เย สตฺตา ชีวนฺตาหารเหตุกา
มนุญฺญํ โภชนํ สพฺเพ ลภนฺตุ มม เจตสา."

คำแปล

ความว่า กิริยา คือ กุศลกรรมอันใดอันหนึ่ง อันข้าพเจ้าพึงทำด้วยกาย วาจา ใจ, กิริยา คือ กุศลกรรมนั้น ซึ่งเป็นเหตุอำนวยให้ถึงสุคติ ในดาวดึงสเทวโลก อันข้าพเจ้าได้ทำแล้ว ขอเหล่าสัตว์ที่มีสัญญาและหาสัญญามิได้ทั้งหมด จะเป็นผู้มีส่วนเสวยผลแห่งบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้ว. ขอเหล่าสัตว์ที่ทราบดีแล้วว่าข้าพเจ้าทำบุญ จงเสวยผลแห่งบุญซึ่งข้าพเจ้าให้แล้ว. บรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดที่ยังไม่ทราบบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้วนั้น ขอเทพยเจ้าทั้งหลายช่วยไปแจ้งแก่สัตว์เหล่านั้น (ว่าบุคคลชื่อโน้นทำบุญอย่างนี้ได้ให้ส่วนบุญแก่ท่านทั้งหลาย). เพราะความคิด (คือบุญฤทธิ์) ของข้าพเจ้า ขอเหล่าสัตว์ในโลกนี้ที่อาศัยอาหารเป็นอยู่ทั้งหมด จงได้อาหารที่ยังใจให้เบิกบาน เทอญ.

ผู้ที่ว่าเป็นภาษาบาลีไม่ได้ พึงตั้งใจอธิษฐานอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศล และตั้งความปรารถนาตามสมควร.

การเทน้ำเมื่อเวลากรวดน้ำ ห้ามเอามือรอน้ำเพราะไม่ต้องการให้มีอะไรมาเป็นเครื่องกีดขวาง ให้เทลงไปตรง ๆ เมื่อพระนำว่า ยถา ฯ จบ พระสงฆ์รับ สพฺพี ฯ พึงเทน้ำให้หมด อย่า

เหลือไว้ในภาชนะที่กรวด แล้วพึงวางขวด นั่งประณมมือรับพร ที่พระสวดจนกว่าจะจบ เมื่อจบแล้วพึงกราบลง ส่วนน้ำที่กรวดแล้วนั้นให้นำไปเทในที่แจ้ง อย่าเทลงในที่ไม่สมควร เช่นในกระโถนหรือใต้ถุนบ้าน เพราะถือว่าเป็นน้ำอุทิศผล และบริสุทธิ์เป็นของสูง.

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวร่วมกันจับภาชนะเดียวกันเทน้ำกรวด เพราะทำบุญร่วมกัน ปรารถนาความสุขความเจริญร่วมกัน.

กรวดน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าของ คนอื่นกรวดแทนไม่ได้ เพราะเจ้าของเป็นเจ้าของบุญกุศลโดยตรง เมื่อจะให้แก่ใคร เจ้าของก็ต้องให้เอง.

๒๒. **ประน้ำมนต์** เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้ว พึงนำที่น้ำมนต์พร้อมด้วยเครื่องประพรมที่เตรียมไว้นั้น ถวายพระรูปที่เป็นหัวหน้าให้ท่านประน้ำมนต์ให้ เพื่อความสิริมงคล เจ้าของควรเข้ารับก่อน ถ้ามงคลสมรส ให้คู่บ่าวสาวรับก่อน แล้วจึงผู้อื่นรวมกันเป็นหมู่ ๆ ไป เสร็จแล้วนำให้ท่านประพรมตามบ้านเรือน.

ถ้าเป็นการขึ้นบ้านใหม่ ก็นำเครื่องเจิมที่เตรียมไว้ถวายให้ท่านเจิมเตามประตูบ้าน. ทราย ถวายรูปที่ ๒ ให้โปรยวงรอบบ้าน เสร็จพิธีแล้ว ส่งพระกลับ ดังกล่าวแล้วในตอนต้น.

ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นการทำงาน ๒ วัน คือสวดมนต์วันหนึ่ง เลี้ยงพระวันหนึ่ง ในบัดนี้ถ้าเป็นงานขนาดกลางหรือเล็กน้อย มักนิยมทำวันเดียว จะเลี้ยงเช้าหรือเพล ก็เป็นไปตามความต้องการของเจ้าของงาน งานวันเดียว บางแห่งสวดมนต์แล้วฉัน บางแห่งฉันแล้วสวดมนต์ ไม่สู้แน่ แต่ทางที่สะดวกควรเป็นสวดมนต์ก่อนฉันดีกว่า ไม่ขัดกับเวลาที่จะเลี้ยงแขกที่มาในงาน ถ้าฉันแล้วจึงสวดมนต์ เจ้าของมักไม่สู้จะได้ฟังสวดมนต์นัก เพราะพระฉันแล้ว ไหนจะต้องเริ่มพิธีสวดมนต์ ไหนจะต้องกังวลในเรื่องเลี้ยงแขก ถ้าช้าเวลาก็จะสายจะบ่าย ไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง.

ถ้าเป็นการทำงานวันเดียว ก็พึงจัดอนุโลมตามที่กล่าวไว้แล้วนั้นเถิด.

๒๓. **พิธีเกี่ยวด้วยงานศพ** พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนั้น โดยมากเกี่ยวด้วยพิธีการมงคล แม้จะกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวแก่การศพไว้บ้างก็เป็นส่วนน้อย ในที่นี้จักได้ประมวลการปฏิบัติที่เกี่ยวด้วยงานศพโดยเฉพาะ เพื่อให้ทราบบ้างตามสมควร.

การทำศพตามประเพณีไทยมีหลายอย่าง ตั้งต้นแต่ทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เผา, ทำบุญอัฐิ, บรรจุอัฐิ.

พิธีบำเพ็ญกุศล ก็จัดทำเป็นไปตามฐานะของเจ้าของ เมื่อมรณะแล้วนำศพไปวัด ไม่พักบำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี ตั้งไว้บำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี.

กล่าวเฉพาะที่ตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้าน เบื้องต้นพึงกำหนดจัดสถานที่ตั้งศพ จัดเครื่องสักการะศพตามสมควร จัดตั้งที่สักการบูชาพระอีกแห่งหนึ่ง จัดที่สำหรับพระสวดอภิธรรม.

๒๔. **สิ่งที่ต้องเตรียมในงานศพ** เครื่องสำหรับใช้ในการนี้ นอกจากเครื่องสักการบูชาศพหรือเครื่องบูชาพระแล้ว ต้องเตรียม

๑) ผ้าภูษาโยง ถ้าศพเป็นชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ต้องเตรียมผ้าขาวกว้างประมาณ ๑๐ หรือ ๑๒ นิ้ว ยาวพอกับแถวพระสงฆ์อีก ๑ ผืน.

๒) เครื่องทองน้อย ๑—๒ ที่.

๓) ตู้พระอภิธรรม.

๔) เครื่องกะบะมุกด์.

ผ้าภูษาโยง เป็นผ้าสำหรับลาดให้พระจับในเวลาสดับ-ปกรณ์หรือบังสุกุล ต้นผ้าผูกไว้กับศพ ตามที่นิยมกัน ใช้ด้ายสายสิญจน์ผูกจากศพออกมาถึงปากหีบศพข้างนอก แล้วผูกผ้าภูษาโยงไว้ ถ้าผ้าภูษาโยงสั้น ใช้แถบหรืออีกอย่างหนึ่งเรียกว่าริบบิ้นชนิดเงินหรือทองก็ได้ ผูกกับด้ายสายสิญจน์เสียก่อนแล้วให้แถบห้อยลงมาตรงหน้าศพ แล้วพับหรือม้วนวางไว้บนที่รองรับ ส่วนผ้าภูษาโยงให้พับวางไว้ทางเหนือแถวพระสงฆ์นั่ง ผ้าขาวม้วนวางไว้ในที่ใกล้กับผ้าภูษาโยง.

เครื่องทองน้อยมี ๕ ชิ้น เชิงปักธูป ๑ ปักเทียน ๑ กรวยสำหรับใส่ดอกไม้ ๓ รวมตั้งไว้ในกะบะหรือพานตั้งให้ธูปเทียนอยู่คู่กัน ธูปอยู่ด้านซ้าย เทียนอยู่ด้านขวาของผู้บูชา แล้วนำไปตั้งไว้ที่หน้าศพ สำหรับจุดบูชาศพ มีข้อที่พึงสังเกตไว้ คือเมื่อเราบูชาศพ ให้ตั้งหันธูปเทียนมาทางด้านตัวของเรา ถ้าให้ศพบูชาเช่นเมื่อเวลาพระเทศน์พึงตั้งหันธูปเทียนเข้าทางศพ ระวังอย่าให้สับสน.

เครื่องทองน้อย บางท่านมักจะเรียกว่าเครื่อง ๕ เพราะเห็นว่ามี ๕ ชิ้น แต่เครื่อง ๕ ที่แท้จริง ดูจะมีอีกอย่างหนึ่งต่างหากจากเครื่องทองน้อย มี ๘ ชิ้น คือกรวยดอกไม้ ๕ เชิงเทียน ๒

กระถางธูป๑ ใส่พานรวมกันเช่นเดียวกับเครื่องทองน้อย นี้เรียกว่าเครื่อง ๕ ที่เคยเห็นเป็นเครื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีทรงใช้ เมื่อเวลาทรงธรรม เรียกว่าเครื่องทรงธรรม นอกจากนี้จะใช้ในคราวไหนบ้างไม่ทราบ และผู้อื่นก็ไม่ได้ใช้ ใช้เครื่องทองน้อยเป็นพื้น.

ตู้พระอภิธรรม ถ้าจะจัดที่พระสวด ณ ที่ใด พึงตั้ง ณ ที่นั้น เบื้องหน้าของพระสวด.

เครื่องกะบะ หรือที่เรียกกันว่า เครื่องกะบะมุกด์ มี ๙ ชิ้นบ้าง ๑๐ ชิ้นบ้าง บางท่านอธิบายว่า ๙ ชิ้น ใช้เกี่ยวด้วยงานศพ คือมีกรวยสำหรับดอกไม้ ๔ กรวยเชิงปักเทียน ๔ เชิงปักธูป ๑. ๑๐ ชิ้นใช้สำหรับเกี่ยวด้วยงานมงคล คือ เพิ่มกรวยดอกไม้อีก ๑ จึงรวมเป็น ๑๐ แต่ที่ใช้กันอยู่ ดูไม่สู้จะได้คำนึงกันนัก. ตั้งในกะบะเรียงเป็น ๒ แถว ดอกไม้อยู่แถว ๑ ธูปเทียนอยู่แถว ๑ ใช้เทียน ๔ ธูป ๑ ธูปตั้งไว้กลางแถว จัดเสร็จแล้วตั้งไว้ด้านหน้าตู้พระอภิธรรม หันแถวธูปเทียนมาทางด้านนอก เพื่อจุดบูชาในเวลาพระสวดอภิธรรม.

เครื่องทองน้อยและเครื่องกะบะ นิยมใช้กันอยู่โดยมากในชั้นสูง ชั้นสามัญโดยทั่วไป ใครมีหรือหาได้ก็ใช้ ถ้าไม่มีก็มักใช้ธูปเทียนบูชากันตามธรรมดา.

๒๕. **ศพลงหีบ** ตามที่นิยมกัน เมื่อนำศพบรรจุหีบเสร็จ ยกขึ้นตั้งเสร็จแล้ว ต้องมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตามแต่จะมากหรือน้อย ไม่นิยมพระว่า ต้องจำนวนเท่าไร ควรนิมนต์พระเตรียมไว้ เมื่อพระเข้าที่พร้อมแล้ว จุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยแล้วกราบศพลาดผ้าภูษาโยง แล้วนำแถบต่อกับผ้าภูษาโยง ถ้าเป็นศพตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปพึงลาดผ้าขาวรองก่อนแล้วจึงลาดผ้าภูษาโยงไว้บน ครั้นแล้วจึงนำผ้าที่จะสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทอด คือวางไว้บนผ้าภูษาโยงตรงตามหน้าพระ พระกระทำกิจเสร็จ เตรียมกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศล.

อนึ่ง พึงทราบในเรื่องผ้าภูษาโยง เมื่อทอดออกแล้ว ห้ามข้ามกราย หรือแม้ที่ห้อยลงจากหีบ ก็ห้ามข้ามกรายเป็นอันขาด ถือกันว่าเสียมรรยาทอย่างยิ่ง ควรระวังให้มาก แม้ใช้สิ่งของเช่นพานดอกไม้เป็นต้น ทับไว้ก็ไม่ควร.

๒๖. **วิธีทอดผ้า** ให้นำผ้าไปทอดวางขวางลงบนผ้าภูษาโยงไม่ต้องประเคน ทอดผ้าลงแล้ว พึงกราบทางพระครั้งหนึ่ง แล้วพึงหันหน้าไปทางศพกราบศพอีกครั้งหนึ่ง หรือทอดหลายองค์ องค์ต้น ๆ เป็นเพียงยกมือประณมไหว้ เสร็จแล้วจึงกราบพระและกราบศพ พึงทำดังนี้ทุก ๆ ครั้งที่ทอดผ้า.

การสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทุก ๆ ครั้ง ถ้าไม่เกินกำลัง ควรจัดให้มีผ้าสำหรับทอดตามสมควร.

พิธีที่กล่าวนี้ เรียกกันว่าชักผ้าปากหีบ แต่ไม่ได้นำไปทอดที่ปากหีบ คงทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอย่างธรรมดานั่นเอง ไม่มีอาราธนาศีล รับศีล และไม่มีมาติกา แต่บางแห่ง เจ้าของต้องการให้มาติกาด้วยก็มี แต่พิธีของหลวงไม่มีมาติกา.

ตอนกลางคืน เมื่อพระที่จะสวดอภิธรรมมาและเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของงานพึงจุดเทียนธูปที่เครื่องกะบะก่อนแล้วกราบพระ และจุดที่เครื่องทองน้อยเสร็จแล้วกราบศพ ส่วนที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปนั้น ไม่ต้องจุดก็ได้ เมื่อจุดเสร็จแล้ว ให้อาราธนาศีล รับศีล ครั้นแล้วพระเริ่มสวดต่อไป.

เมื่อพระสวดจบแล้ว (หมายถึงตอนเลิก) พึงจัดการสดับปกรณ์หรือบังสุกุล และพระอนุโมทนาก็กรวดน้ำ ตามนัยดังกล่าวแล้วในพิธีปากหีบ.

๒๗. **ทำบุญ ๗ วัน เรียกสัตตมวาร** การทำบุญ ๗ วัน มีนิยมทำกันอยู่ทั่วไป ก็แลการนับวันนั้น มีนิยมกำหนดดังนี้ ถ้าตายวันไหน ให้ถือเอาวันนั้นเป็นวันสำคัญ คือเป็นวันอุทิศผล เช่นตายวันอาทิตย์ ถ้าจะทำงานเป็น ๒ วัน พึง

สวดมนต์ในวันเสาร์ เลี้ยงพระวันอาทิตย์ เพราะการบริจาคทานเสร็จสิ้นในวันอาทิตย์ แล้วจึงอุทิศผลให้ ถ้าทำเป็นวันเดียว คือสวดมนต์วันนั้นฉันวันนั้น ต้องทำในวันอาทิตย์ ถ้าจะทำในวันเสาร์ไม่ควร เพราะการอุทิศผลนั้น นิยมกันว่า ล่วงไปแล้ว ๗ วันจากวันที่ตาย จึงได้ถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล.

พิธีทำ ก็ต้องแล้วแต่ฐานะของเจ้าของ จะทำมากหรือน้อยสุดแต่กำลัง จักนำมากล่าวไว้ในที่นี้ให้เต็มตามที่นิยมทำกัน คือ วันต้นมีสวดมนต์ เทศน์ พร้อมด้วยพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป และมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ กลางคืนพระสวดอภิธรรม รุ่งขึ้นเลี้ยงพระ เสร็จแล้วมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ.

พิธีที่เกี่ยวด้วยเรื่องพระ พึงจัดโดยนัยดังกล่าวแล้วในตอนต้น ต่างแต่เพียงไม่ต้องใช้ด้ายสายสิญจน์และตั้งที่น้ำมนต์ ส่วนจำนวนพระมักนิยมเป็นคี่ เช่น ๕, ๗, ๙, ถ้าเป็นคู่ก็เป็น ๑๐ ที่เป็น ๙ มีน้อย ถ้าเลย ๗ แล้วมักจะเป็น ๑๐ เกินกว่า ๑๐ ก็ยังนึกไม่ได้ว่าจะมีที่ไหนบ้าง นอกจากของหลวง.

เมื่อพระมาพร้อม และเข้าประจำที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดที่เครื่อง

สักการะศพคือที่เครื่องทองน้อยสำหรับบูชาศพเสร็จแล้ว พึงอาราธนาพระปริตต์ (ถ้าไม่มีเทศน์ต่อท้ายสวดมนต์ พึงอาราธนาศีลก่อน) เมื่อพระสวดมนต์จบ ถวายน้ำดื่มพอสมควรแล้ว พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยง ทำพิธีให้พระสงฆ์ที่สวดมนต์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตอนนี้ไม่ต้องกรวดน้ำเพราะไม่มีอนุโมทนา เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ.

อนึ่ง ในสมัยก่อน ทั้งในงานมงคล ทั้งในงานศพ ก่อนพระสวดมนต์จะกลับ ท่านนิยมถวายหมากพลูซอง หรือธูปเทียน หรือทั้งหมากพลูธูปเทียนก่อน เรียกหมากพลูท้ายสวดมนต์ หรือธูปเทียนท้ายสวดมนต์ หรือเรียกรวมว่า เครื่องท้ายสวดมนต์ ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายว่า เสร็จแล้วกลับได้ เช่นเมื่อสวดมนต์จบแล้ว จะทำอะไรหรือสนทนาอะไรก็ทำหรือสนทนาไป พอถวายเครื่องท้ายสวดมนต์ตลอดแถวแล้ว เลิกสนทนา พระลากลับ เครื่องดังกล่าวนี้ ได้มาเลิกเมื่อสมัยงดการรับประทานหมาก และจวบกับสมัยธูปเทียนแพงมากจึงเลิกไป แต่ในบางแห่งก็ยังมี.

เมื่อพระสวดมนต์กลับแล้ว พึงเตรียมจัดตั้งธรรมาสน์ไว้ในที่อันสมควร และมีเทียนดูหนังสือปักเชิงเทียนไว้ ๑ เล่ม ควร

เป็นเทียนขนาดค่อนข้างใหญ่จัดวางไว้บนโต๊ะ ทางด้านซ้ายหรือขวาของธรรมาสน์พึงพิจารณาดูตามควร คือไม่ให้กีดขวางต่อกิจการที่จะพึงทำ และอย่าตั้งให้ใกล้พระเทศน์นัก จะร้อน จัดที่สำหรับพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป ไว้ในลำดับแห่งอาสนะของพระเทศน์ คือแถวเดียวกันกับอาสนะของพระเทศน์นั่ง ในเมื่อยังไม่ได้ขึ้นธรรมาสน์ ตั้งโต๊ะเครื่องกะบะไว้เบื้องหน้า ตู้พระอภิธรรมไม่ต้องมีก็ได้ เว้นแต่จะจัดที่พระสวดรับเทศน์กับพระสวดอภิธรรมอยู่แห่งเดียวกัน.

๒๘. **อาราธนาธรรม** เมื่อพระมาและนั่งเข้าที่นั่งตามที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนดูหนังสือเทศน์ก่อน เมื่อพระขึ้นธรรมาสน์แล้วพึงอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว พึงอาราธนาธรรมด้วยคำว่า

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ
กตฺอญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ
สนฺตีธสตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา
เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ.

เมื่ออาราธนาธรรมเสร็จแล้ว พึงจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยหน้าศพ เพื่อให้ศพฟังธรรม บางทีก็จุดเมื่อตอนจะรับศีล คือหลังจากจุดเทียนดูหนังสือ.

ตามที่นิยมกันในชั้นสูง ท่านเจ้าของงานมักมีเครื่องทองน้อยอีกที่หนึ่ง สำหรับจุดเมื่อเวลาฟังธรรม สามัญเรียกว่าเครื่องฟังเทศน์ ถ้ามีผู้ใหญ่ชั้นสูงอยู่ในที่นั้นด้วย ควรจัดให้อีกที่หนึ่ง โดยสามัญทั่ว ๆ ไป มักไม่สู้จะได้มีกัน ใช้ธูปเทียนธรรมดา.

พอเวลาเทศน์จบ พึงจุดธูปเทียนเครื่องกะบะ ซึ่งตั้งไว้ที่เบื้องหน้าพระสวดรับเทศน์ จุดเสร็จแล้วพึงบูชาและกราบ เมื่อพระสวดจบแล้ว ถวายน้ำร้อนหรือเครื่องดื่มตามสมควร ส่วนพระเทศน์ ควรจัดถวายน้ำเมื่อลงจากธรรมาสน์ เสร็จแล้วลาดผ้าภูษาโยง ทอดผ้าให้พระเทศน์และพระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเก็บผ้าภูษาโยง แล้วจัดถวายเครื่องไทยธรรม แต่บางครั้งก็จัดถวายไทยธรรมก่อน แล้วจึงจัดสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตามแต่สะดวก.

เมื่อเสร็จแล้ว เตรียมที่กรวดน้ำไว้ เมื่อพระกล่าวคำว่า ยถาฯ พึงเทน้ำกรวด ปฏิบัติโดยนัยดังกล่าวแล้วในเรื่องการกรวดน้ำข้างต้น.

เมื่อพระเทศน์และพระสวดรับเทศน์กลับแล้ว พึงจัดสถานที่สำหรับพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล พระมาพร้อมแล้วพึงนิมนต์เข้านั่งประจำตามที่ พระสงฆ์เริ่มสวดมาติกา พอสวดไปถึงบท

ปัฏฐานมาติกา คือ เหตุปจฺจโย ฯ พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยงลาดมาตลอดแถวพระสงฆ์ พอพระสงฆ์สวดจบ จึงทอดผ้าให้พระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเตรียมกรวดน้ำ ในเมื่อพระสงฆ์กล่าวคำว่า ยถาฯ มีนัยดังกล่าวแล้ว เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ ครั้นแล้วจึงจัดให้พระสวดอภิธรรมต่อไปจนกว่าจะจบ ปฏิบัติตามดังที่ได้กล่าวแล้วในเรื่องสวดอภิธรรม เสร็จพิธีในวันต้น.

รุ่งขึ้นวันเลี้ยงพระ กิจต่าง ๆ ที่เนื่องในพิธีเช่น ธูปเทียนเครื่องบูชาเป็นต้น ต้องเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระมาและเข้าที่พร้อมแล้ว พึงจุดเทียนธูปเครื่องบูชาพระ แล้วจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยที่บูชาศพ เสร็จแล้วอาราธนาศีล, พระถวายพรพระ จบแล้วเลี้ยงพระถวายไทยธรรมพระสงฆ์ (สำหรับพระสงฆ์สวดมนต์ไม่ต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอีก) เสร็จแล้วกรวดน้ำ เมื่อพระฉันกลับแล้ว ถ้ามีการสดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อท้ายอีก ก็จัดดังกล่าวแล้วในวันก่อน นับว่าเสร็จพิธี.

พึงทราบว่า ที่ได้มีพิธีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมากครั้งเช่นนี้ ก็เฉพาะท่านที่ต้องการพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมาก เพื่อจะแบ่งไม่ให้คับคั่งในเวลาเดียว หรือจะตัดเสียเลยก็ได้ หรือแม้

เทศน์ สวดรับเทศน์จะไม่มีก็ได้ ถ้ามีกำลังพอก็ควรจะมี ถ้าจะทำเป็นงานวันเดียว ก็จัดอนุโลมตามนี้ การสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ควรจัดทำเมื่อเวลาพระฉันเสร็จแล้ว ก่อนจะอนุโมทนา.

๒๙. **ทำบุญ ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน** ทำบุญ ๕๐ วัน เรียกว่า **ปัญญาสมวาร** ๑๐๐ วัน เรียกว่า **สตมวาร** มีพิธีจัดทำอย่างเดียวกันกับทำบุญ ๗ วัน.

๓๐. **เผา** บำเพ็ญกุศลในการเผา มักทำเป็น ๒ ตอน คือที่บ้านตอนหนึ่ง กับที่วัดตอนหนึ่ง.

บำเพ็ญกุศลที่บ้าน มีพิธีดังกล่าวแล้วในเรื่องทำบุญ ๗ วัน ก่อนจะเชิญศพไปวัด ควรมีพระสงฆ์สักกี่รูปก็ได้ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อนแล้วจึงเคลื่อนศพ.

การนำศพไปวัด มีกระบวนตามศพ ให้มีพระนำศพ ๑ รูป อ่านพระอภิธรรมนำไปข้างหน้า พระที่จะนำศพ ควรเป็นพระที่เกี่ยวข้องเคารพนับถือใกล้ชิดของผู้ตาย นำไปถึงวัดแล้ว นำเวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ เวียนซ้าย ครบแล้วเชิญศพขึ้นสู่เชิงตะกอน แล้วบำเพ็ญกุศลอีกตามสมควร ถ้าประสงค์จะไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัด ก็นำไปยังสถานที่ตั้ง ยังไม่ต้องนำไปสู่เชิงตะกอน.

ถ้าเชิญศพไปดังที่เรียกกันว่าลักศพ คือไปโดยไม่มีกระบวน ไม่ต้องมีพระนำศพด้วยก็ได้.

การบำเพ็ญกุศล ตามที่นิยมกัน มีเทศน์ พระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ มีวิธิปฏิบัติงานดังกล่าวแล้ว นี้กล่าวเฉพาะที่ได้จัดการบำเพ็ญกุศลที่บ้านมาเสร็จแล้ว.

ถ้าจะไปจัดการบำเพ็ญกุศลที่วัดทั้งหมด ก่อนแต่จะเคลื่อนศพไปวัด ก็ควรมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อน.

พิธีจัดบำเพ็ญกุศล พึงปฏิบัติโดยลักษณะเทียบเคียง ตามนัยที่กล่าวแล้ว ในเรื่องการบำเพ็ญกุศลที่บ้าน คือมีสวดมนต์ เทศน์ เลี้ยงพระ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เป็นต้น.

เมื่อจัดการบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว ใกล้ถึงเวลาเผา พึงเชิญศพไปสู่เชิงตะกอนมีพระนำ ๑ องค์ก็ได้ ไม่ควรมากองค์ ตามแบบของหลวงมี ๑ องค์เท่านั้น บางท่านว่า ศพถึงวัดแล้วไม่ต้องมีพระนำก็ได้ เมื่อนำศพไป บรรดาญาติมิตรผู้น้อย พึงเดินตามหลังศพให้มีระเบียบ ผู้ใหญ่กว่าศพไม่ควรตามศพ แม้เดินหน้าศพก็ไม่นิยม นอกจากพระหรือผู้นำกระบวนเท่านั้น เวลานำศพเดินไป ผู้ที่นั่งอยู่บนเก้าอี้พึงลุกยืน ผู้นั่งกับพื้นไม่ต้องลุกขึ้นยืน เพียงนั่งตัวตรงแสดงคารวะก็พอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพในศพนั้น.

พึงเตรียมผ้าไว้สำหรับทอดปากหีบ จะเป็นไตรจีวรหรือสบงก็ได้ ก่อนที่จะประชุมเพลิง เจ้าของหรือผู้ใกล้ชิด หรือผู้มีเกียรติพึงนำผ้าไปทอดไว้ปากหีบ แล้วนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลคราวละรูป อย่าให้หลายรูปนัก จักเปลืองเวลา ทำให้เสียเวลาของแขกที่มาในงาน.

ตามที่นิยม เบื้องต้นให้เจ้าของและลูกหลานหรือญาติทอดและเหลือไว้ท้าย ๑ ที่.

ใครที่เป็นผู้ใหญ่ในงาน ควรเชิญผู้นั้นเป็นผู้จุดเพลิงเผาก่อนที่จะจุดเพลิง พึงมอบผ้าที่เหลือไว้นั้นให้ทอดก่อน ส่วนพระสงฆ์ที่จะชักผ้าต้องเตรียมนิมนต์มาไว้ในที่ใกล้ ๆ เพื่อให้ทันกัน พระสงฆ์ชักผ้าเสร็จแล้วจึงจุดเพลิง แล้วผู้อื่นก็ขึ้นต่อ ๆ กันไปให้เป็นระเบียบ อย่าแย่งชิงกันขึ้น เรียงขึ้นเป็นฝ่าย ๆ แลงามดี เช่นฝ่ายชายก็พวกหนึ่ง ฝ่ายหญิงก็พวกหนึ่ง ฝ่ายไหนจะขึ้นก่อนหรือหลัง แล้วแต่หัวหน้า คือผู้จุดเพลิงคนแรก หรือจัดให้ขึ้นลงคนละข้างได้ก็เรียบร้อยดี ไม่เปลืองเวลามาก.

ในเวลาประชุมเพลิง ควรจัดให้มีพระสวดอภิธรรม ๔ รูปที่เรียกว่าสวดหน้าไฟ.

๓๑. **เก็บอัฐิ** มีนิยมทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือทำ ๓ หาบ ๑ ทำอย่างสามัญ ๑

เครื่อง ๓ หาบ ต้องเตรียมคาน ๑ สาแหรกคู่ ๑ สำรับหรือปิ่นโตคาวหวาน ๑ อ่างโล่หรือเชิงกราน ๑ หม้อใส่ข้าวสารและเครื่องครัวแห้ง ๑ คานและสาแหรกพันผ้าขาว เชิงกรานและหม้อทาขาว และผ้าไตรเตรียมอย่างละ ๓ ชุด จัดนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ๓ องค์ และเตรียมเครื่องใส่อัฐิและอังคารด้วย.

วันเก็บอัฐิ เวลาเช้าพึงนำเครื่องที่เตรียมไว้ไปสู่ที่เชิงตะกอน และนำเครื่องที่เตรียมไว้นั้นไปจัดตั้งเป็นแถว ๓ ชุด คือ ๑. ไตร ๒. สำรับวางในสาแหรกสำหรับหาบ ส่วนหม้อ เชิงกรานถือตามไป ถ้าใช้ปิ่นโตแทนสำรับ ให้จัดเชิงกรานและหม้อวางในสาแหรก จัดบุตรหลานให้หาบและถือ เดินเรียงเป็นกระ-บวนตามลำดับ เวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ เวลาเดินให้ร้องกู่ "วู้ๆ" ครบแล้ววาง ให้เจ้าหน้าที่ทำการแปรรูป เสร็จแล้วจุดเทียนธูปบูชา แล้วนำผ้าขึ้นทอดครั้งละ ๑ ที่ ให้พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล จนครบ ๓ รูปแล้ว เลือกเก็บอัฐิตามต้องการ ส่วนที่เหลือรวมบรรจุในภาชนะเก็บไว้ จัดที่ถวายอาหารพระสงฆ์ จะ

ให้ฉันในที่นั้นหรือให้กลับไปฉันที่กุฏิ ตามแต่สะดวก และมอบเครื่องหาบถวายไป แต่ไม่ต้องประเคน (หมายถึงอาหารแห้ง) เสร็จแล้ว พระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล เสร็จการ

ถ้าทำการเก็บอัฐิอย่างสามัญ ก็เพียงให้เจ้าหน้าที่แปรรูปแล้วทอดผ้า สดับปกรณ์หรือบังสุกุลเท่านั้น

๓๒. **ทำบุญอัฐิ** พึงประกอบพิธีอนุโลมตามทำบุญ ๗ วันนั้น แต่มีข้อควรทราบ คือให้จัดที่บูชาอัฐิแห่งหนึ่งต่างหาก จากที่บูชาพระพุทธรูป อย่าตั้งในที่บูชาเดียวกันกับพระพุทธรูป ทั้งไม่ต้องตั้งน้ำมนต์วงด้ายสายสิญจน์ เพราะถือว่าอัฐินั้นเป็นมงคลอยู่แล้ว.

๓๓. **บรรจุอัฐิ** อัฐิและอังคาร ซึ่งเป็นส่วนที่เหลือ นิยมบรรจุไว้ในที่สมควร เช่น เจดีย์หรือถาวรวัตถุอื่น ๆ เป็นต้น ก่อนแต่บรรจุนิยมบำเพ็ญกุศลก่อน โดยมากมักถวายอาหารบิณฑบาตพระสงฆ์ตามสมควรแล้วสดับปกรณ์หรือบังสุกุล หรือจะมีเทศน์ด้วยก็ได้ แต่อย่างน้อยต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วนำบรรจุเป็นเสร็จการ.

พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เมื่อมีความประสงค์จะทำได้อย่างไร ก็จงเลือกตัดทอนทำตามความต้องการ และปฏิบัติจัด

งานไปตามหลักนี้ เพื่อจะได้เป็นระเบียบเรียบร้อย การงานไม่สับสน.

๓๔. **ถวายสังฆทาน** ถ้ามีความประสงค์จะนิมนต์พระรับสังฆทาน พึงไปขอสงฆ์จากพระภัตตุทเทสก์ ซึ่งทางวัดได้จัดตั้งไว้ โดยไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง ตามแต่ท่านจะจัดให้ เช่นนี้จึงจะจัดว่าเป็นการสงฆ์โดยถูกต้อง ถ้าไปเลือกนิมนต์เฉพาะรูปตามที่ตนต้องการ ชื่อว่าไม่ถูกลักษณะแห่งสังฆทาน เป็นปาฏิปุคคลิกทาน.

การถวายสังฆทาน มีทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือ เพื่อความสิริมงคลอย่างหนึ่ง เพื่ออุทิศผลให้ผู้ล่วงลับไปแล้วอย่างหนึ่ง.

เบื้องต้นพึงเตรียมนิมนต์พระ และจัดตั้งที่บูชาพระพุทธรูป ที่รับพระสงฆ์ ตามเยี่ยงพิธีบำเพ็ญกุศลดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น และจัดเตรียมอาหารและเครื่องต่าง ๆ ที่จะถวายนั้นไว้ให้พร้อมเสร็จ พอถึงเวลาพระมานั่งพร้อมแล้ว พึงจุดเทียนธูปบูชาพระพุทธรูป กราบพระพุทธรูปเสร็จแล้ว พึงหันหน้าไปทางด้านพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้งแล้วอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว ให้ยกเครื่องที่จะถวายสังฆทานนั้นวางเรียงไว้ตรงหน้าพระสงฆ์ หรือจะนำมาตั้งเรียงไว้ก่อน แล้วจึงอาราธนาศีล รับศีลก็ได้ แล้ว

กราบ ๓ ครั้ง นั่งยกมือประณม เปล่งวาจานำกล่าวคำถวาย ดังต่อไปนี้

๓๕. **ถวายเพื่อความสุขความเจริญ** : ตั้งนโม ๓ จบ แล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนาน เทอญ.

๓๖. **ถวายเพื่ออุทิศ** : ตั้งนโม ๓ จบ แล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเจว มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ที่ละโลกนี้ไปแล้วด้วย ตลอดกาลนานเทอญ.

จบแล้วกราบ แต่นั้นพึงนำสิ่งของประเคนพระ เฉพาะสิ่งที่ควรประเคน ถ้าเป็นอาหารชนิดที่อยู่ได้นาน ยังไม่สุกหรือสุกแล้ว เช่น ข้าวสาร ขนมแห้ง ปลา เนื้อเป็นต้น ไม่ควรประเคน ครั้นประเคนเสร็จแล้วพึงเตรียมกรวดน้ำ มีประการดังกล่าวแล้วในเรื่องกรวดน้ำตอนต้น พระอนุโมทนาเสร็จแล้วกราบ เสร็จพิธี.

คำถวายทาน

คำถวายมตกภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย)

อิมานิ มยํ ภนฺเต มตกภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ มตกภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ มตกานญฺเจว อมฺหากญฺจ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายมตกภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย) กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับมตกภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย) กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งหลายด้วย แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายสลากภัตร

เอตานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ อสุกฏฺฐาเน ฐปิตานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ เอตานิ

ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลาย อันตั้งไว้ ณ ที่โน้นนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายแด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์ จงรับซึ่งภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านั้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายข้าวสาร

อิมานิ มยํ ภนฺเต ตณฺฑุลานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ อิมานิ ตณฺฑุลานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายข้าวสารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์ จงรับข้าวสาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายน้ำผึ้งน้ำมัน

สรโทนามายํ ภนฺเต กาโล สมฺปตฺโต / อาสนฺโน ยตฺถ ตถาคโต

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ สารทิกาพาเธน อาพาธิกานํ ภิกฺขูนํ ปญฺจ เภสชฺชานิ อนุญฺญาสิ สปฺปึ นวนีตํ เตลํ มธุํ ผาณิตํ มยนฺทานิ ตกฺกาลสทิสํ อิมํ กาลํ สมฺปตฺตา ตสฺส ภควโต ปญฺญตฺตานุคตํ ทานํ ทาตุกามา เตสุ ปริยาปนฺนํ มธุํ จ เตลํ จ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ มธุํ จ เตลํ จ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

บัดนี้สรทกาล, ถึงแล้ว / ใกล้แล้ว ในกาลใดเล่า พระตถาคต

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงอนุญาตเภสัช ๕ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย แก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้อาพาธด้วยโรคเกิดในสรทกาล บัดนี้ข้าพเจ้าทั้งหลายมาถึงกาลเช่นนี้แล้ว ปรารถนาจะถวายทาน ตามพระพุทธานุญาตของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น จึงถวายน้ำผึ้งกับน้ำมันนับในเภสัช ๕ อย่างนั้นแด่พระสงฆ์ สาธุ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับ

มธุทาน, เตลทาน ของข้าพ.จ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มยํ ภนฺเต วสฺสิกสาฏิกจีวรานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ วสฺสิกสาฏิกจีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเจว มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายเหล่านี้ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายแด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ซึ่งผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้ากฐิน

อิมํ ภนฺเต สปริวารํ กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปริวารํ กฐินทุสฺสํ ปฏิคฺคณฺหาตุ

ปฏิคฺคเหตฺวา จ อิมานิ ทุสฺเสน กฐินํ อตฺถรตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้ากฐิน กับทั้งบริวารนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย รับแล้วจงกรานด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้าป่า

เอตานิ มยํ ภนฺเต จีวรานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณ-ชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ เอตานิ จีวรานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายจีวรทั้งหลายเหล่านั้น กับทั้งของที่เป็นบริวาร แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับจีวรทั้งหลายเหล่านั้น กับทั้งของที่เป็นบริวาร ของ

ข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายเสนาสนะ

ยคฺเฆ ภนฺเต สงฺโฆ ชานาตุ. มยํ สงฺฆสฺส ผาสุวหารํ อากงฺขมานา วิหารทาเน อานิสํสํ สมฺปสฺสมานา อตฺตโน ธนํ ปริจฺจชิตฺวา อิมํ เสนาสนํ การาเปตฺวา สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ เสนาสนํ ปฏิคฺคณฺหาตุ, ปฏิคฺคเหตฺวา จ ยถาสุขํ ปริภุญฺชตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ขอพระสงฆ์จงทราบ ข้าพเจ้าหวังจะให้พระสงฆ์อยู่ผาสุก และเห็นอานิสงส์ในการสร้างที่อยู่ถวายเป็นทาน ได้บริจาคทรัพย์ของตนให้สร้างเสนาสนะหลังนี้เสร็จแล้ว ขอมอบถวายแด่พระสงฆ์ สาธุ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับเสนาสนะหลังนี้ แล้วบริโภคตามสบาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายเสนาสนะ พร้อมด้วยบริวาร

อิมํ ภนฺเต สปริวารํ เสนาสนํ อมฺเหหิ การาปิตํ อาคตา-นาคตสฺส สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปริวารํ เสนาสนํ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ที่อยู่กับทั้งบริขารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ ข้าพเจ้าทั้งหลายได้สร้างประดิษฐานเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อยถวายที่อยู่ กับทั้งบริขารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ แด่พระสงฆ์จาตุทิศซึ่งมาแล้วและยังมิได้มา สาธุ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับที่อยู่กับทั้งบริขารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำปวารณาสงฆ์ในพรรษา

สงฺฆํ ภนฺเต ปวาเรมิ อิมํ เตมาสํ จตูหิ ปจฺจเยหิ ยถา สงฺโฆ เตสุ ยงฺกิญฺจิ อิจฺฉติ ตทา สงฺโฆ เม อาโรเจตุ ยถาสติ ยถาพลํ อาเนตฺวา ทา ตพฺพํ สาธุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ ปวารณํ

ปฏิคฺคณฺหาตุ มยฺหํ เจว มาตาปิตุอาทีนํ จ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปวารณากะพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ ตลอดไตรมาสนี้ พระสงฆ์ ย่อมปรารถนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งในปัจจัย ๔ ทั้งหลายนั้นเมื่อใด ขอพระสงฆ์จงบอกแก่ข้าพเจ้าเมื่อนั้น ข้าพเจ้าจะนำมาถวายตามสติกำลัง ขอพระสงฆ์จงรับปวารณาอันนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย และแก่ญาติทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ.

สรุปข้อที่ควรจำและควรรู้

๑. พระบูชาประจำวันเกิด

๑) วันอาทิตย์ พระถวายเนตร

๒) วันจันทร์ พระห้ามสมุทร

๓) วันอังคาร พระไสยาหรือพระคันธารราฐ

๔) วันพุธ พระอุ้มบาตร

๕) วันพฤหัสบดี พระสมาธิ

๖) วันศุกร พระรำพึง

๗) วันเสาร์ พระนาคปรก.

๒. จุดเทียนธูปบูชาพระเสร็จแล้ว ควรกราบ ๓ ครั้ง ประเคนเสร็จแล้วก็ดี พระสวดจบแล้วก็ดี กราบ ๑ ครั้ง หรือ ๓ ครั้งตามสมควร.

๓. ทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้ว ต้องกราบพระครั้ง ๑ กราบศพหรืออัฐิอีกครั้ง ๑

๔. การกราบตามที่นิยม กราบพระคุกเข่ากราบ ให้ประกอบด้วยองค์ ๕ ซึ่งเรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์ คือต้องให้หน้าผาก ๑ ฝ่ามือทั้ง ๒ เข่าทั้ง ๒ จดพื้น: พึงนั่งคุกเข่าหมอบลง

ทอดฝ่ามือแบที่พื้น แหวกช่องให้ห่างสักหน่อย พึงก้มศีรษะลงตรงนั้น ให้หน้าผากจดพื้น.

ถ้ากราบคฤหัสถ์ นิยมนั่งพับเพียบ ขาบนยืดนิดหน่อย น้อมตัวหมอบลง วางกระพุ่มมือไว้กับพื้น ไม่ต้องแบมือ ข้อศอกข้างหนึ่งวางลงระหว่างแห่งเข่าทั้ง ๒ ข้างหนึ่งวางลงด้านนอกเข่า หน้าผากจดบนกระพุ่มมือ ครั้งเดียว นิยมใช้ทั้งชายและหญิง นั่งพับเพียบกราบแบบนี้ มักใช้นั่งขาขวาทับบนเท้าซ้ายนิดหน่อย.

๕. สายสิญจน์ ผ้าภูษาโยง เมื่อขึงหรือลาดแล้ว จงอย่าข้ามเป็นอันขาด.

๖. ไม่ควรใช้เชือกหรือป่านตลอดจนด้ายกลุ่ม ด้ายหลอดแทนสายสิญจน์หรือผ้าภูษาโยง ถ้าผ้าภูษาโยงไม่มี แม้ใช้ด้ายสายสิญจน์ก็ควร.

จับด้ายสายสิญจน์ ตามที่ทราบ จับเที่ยวแรก ๓ เส้น ท่านให้บริกรรมว่า อิ. สฺวา. สุ. จนกว่าจะจับพอ เที่ยวที่สอง ๙ เส้น ให้บริกรรมว่า อ. สํ. วิ. สุ. โล. ปุ. ส. พุ. ภ.

จับมงคล ท่านให้บริกรรมด้วยมงคลจักรวาลน้อย คือ สพฺพพุทฺธา ฯ

๗. ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงในที่เฉพาะหน้าพระ ชื่อว่าขาดคารวะ เสียจรรยา ไม่เป็นจรรยาที่ดี.

๘. ไม่ว่าในเวลาไหน ๆ ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงกันในวัด เพราะวัดเป็นสถานที่สำหรับบำเพ็ญกุศล บำเพ็ญความดี ไม่ใช่สถานที่ทำความชั่ว ผู้ละเมิดชื่อว่า เสียจรรยาที่ดี เป็นผู้หน้าด้าน ไม่มีความอาย ไร้ศีลธรรม.

เครื่องประดับ

ของ

พระเทพวราภรณ์ (วิชมัย) วัดบวรนิเวศวิหาร

คำว่า "ปสาธนะ" แปลว่าเครื่องประดับ เป็นชื่อเครื่องประดับของมหาอุบาสิกาวิสาขา เรียกว่า มหาลดา-ปสาธน์ ต้องใช้เพชรถึง ๔ ทะนาน, แก้วมุกดา ๑๑ ทะนาน, แก้วประพาฬ ๒๐ ทะนาน, แก้วมณี ๓๓ ทะนาน ลูกดุมทำด้วยทองคำ ห่วงทำด้วยเงิน มีราคา ๙๐ ล้านบาท แสดงว่าคนเรานอกจากผ้าอาภรณ์ ใช้ประดับตกแต่งร่างกายแล้วยังไม่พอ ต้องมีเครื่องประดับอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก ที่นิ้วต้องมีแหวน ที่ข้อมือต้องมีกำไลหรือนาฬิกา ที่คอมีสายสร้อย ที่หูมีต่างหู ที่หัวมีทรงผมแบบต่าง ๆ เป็นอันว่าเครื่องประดับกับคนทิ้งกันไม่ได้....

เรื่องเครื่องประดับ จึงเป็นทั้งอาหารตาและอาหารใจ

อาหารเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มนุษย์ต้องการ คำว่าอาหารนั้น มิได้หมายความว่า เป็นเพียงแต่อาหารปากเท่านั้นก็หาไม่ ยังมีอาหารที่ไม่ต้องใช้ปากอีก อาหารชนิดนี้แหละกลับมีราคาแพงกว่าอาหารปากเป็นไหน ๆ อาหารที่กล่าวนี้ก็คือ อาหารตา สำเร็จรูปมาจากเครื่องประดับต่าง ๆ

เครื่องประดับเป็นอาหารที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจ ทำให้เกิดความต้องการ สะเทือนความรู้สึกเร้าตาจูงใจยิ่งขึ้น แม้แต่อาหารประจำวันถ้าตกแต่งประดับประดาย่อมทำให้เกิดน้ำลายสอออกมา ที่เป็นดังนี้ก็เพราะอำนาจของเครื่องประดับตกแต่งมิใช่หรือ ?

การประดับตกแต่งหรือเครื่องประดับ จึงมีบทบาทเกี่ยวพันกับชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล เริ่มต้นแต่แบบบ้านตึกรามที่อยู่อาศัย นายช่างสถาปนิกกับวิศวกรต้องร่วมกันสร้างแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นอาหารตาหรือความสวยงามตามใจของผู้อยู่อาศัย ดังที่รู้ ๆ กันอยู่ จากคำพังเพยที่ว่า "ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ทำอู่ตามใจผู้นอน" ดังนี้

เมื่อเครื่องประดับกลับเป็นอาหารเช่นนี้ ก็ชี้ให้เห็นว่าอาหารของคนเรามีมากมายหลายอย่าง เป็นต้นว่า อาหารปาก

อาหารท้อง อาหารทางร่างกาย อาหารตา และอาหารใจ ถึงอย่างไรก็ดี ในบาลีมีอาหารอยู่ ๔ ประเภท คือ :–

๑. อาหารที่กลืนกินทางปาก เช่น คำข้าว เรียกว่า กวฬิงการาหาร

๒. อาหารที่เป็นปัจจัยให้เกิดผลจากการสัมผัส ตาเห็นรูป หูฟังเสียง เป็นต้น เรียกว่า ผัสสาหาร

๓. อาหารที่เป็นปัจจัยให้เกิดความนึกคิด เรียกว่า มโนสัญเจตนาหาร

๔. อาหารที่เกิดจากธาตุรู้ เป็นต้น เรียกว่า วิญญาณาหาร

เครื่องประดับที่นับว่าเป็นอาหารตานั้น ในชั้นต้นเราจะเห็นได้จากเครื่องประดับร่างกายของคนเรา เริ่มต้นแต่เรื่องเสื้อผ้า ต่างหู สายสร้อยคอ สายสร้อยข้อมือ กำไล หวีผม แหวนหลายชนิด นาฬิกาข้อมือ ทรงผมแบบต่าง ๆ บางรายถอนขนคิ้วเขียนคิ้วขึ้นใหม่ ทาปากทาเล็บ เพื่อประดับให้เกิดความพอใจในตัวเองมากยิ่งขึ้น อาศัยเหตุนี้ เรื่องเครื่องประดับจึงมีอิทธิพลขยายตัวออกไปเป็นเครื่องประดับบ้าน ภายในบ้านทุกบ้าน จะขาดเครื่องประดับอย่างหนึ่งเสียมิได้ ก็คือกระจก ๆ จึงเป็นเครื่องประดับคู่บ้านคู่เรือนและเป็นของจำเป็นสำหรับบ้าน ๆ หนึ่ง โดย

เฉพาะกระจกนั้น สำหรับส่องให้เห็นเงาของตนเอง ตลอดทั้งร่างกายได้ฉันใด แม้ธรรมะก็เช่นเดียวกัน คนมีธรรมะประดับอยู่ในใจแล้วย่อมส่องแสงให้รู้จักตนเองฉันนั้น นอกจากนี้ยังมีเครื่องประดับห้องโถง ห้องรับแขก เครื่องประดับสนามหญ้าเป็นสวนฝรั่ง สวนญี่ปุ่น ล้วนแต่เป็นเครื่องเจริญตาเจริญใจดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

เครื่องประดับเป็นภาพนิ่ง แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางจิตใจได้ทางหนึ่ง เครื่องประดับที่ประณีตเรียบร้อย และประดับตกแต่งเป็นระเบียบ ก็ยิ่งแสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางจิตใจยิ่งขึ้นมากเท่านั้น เมื่อวัฒนธรรมมาก อาหารตาก็ปรากฏคุณภาพยิ่งขึ้นดังจะเห็นได้จากเครื่องประดับชนิดลายคราม หรือถังไส บังเคยผู้สร้างแบบ ผู้ทำ ล้วนแต่มีวัฒนธรรมทางจิตใจเป็นพื้น สิ่งที่ประดิษฐ์ผลิตออกมา ก็ยิ่งส่องแสดงให้ซึ้งถึงจิตใจ ออกมาเป็นลวดลายละเอียดลึกซึ้งเหมือนกับมีชีวิตชีวาเป็นอาหารตาที่ไม่รู้จักเบื่อ เห็นทีไรก็ใคร่อยากจับ อยากชมให้มันมือชื่นตาอยู่มิรู้วาย

เครื่องประดับทางโลก เราแยกออกเป็นประเภทใหญ่ได้ดังนี้ :—

เครื่องประดับร่างกาย ทั้งที่เป็นผ้าและเครื่องเพชรนิลจินดาเป็นต้นว่า เพชรดีมณีแดง สีเขียวใส แสงมรกต เหลืองสดใส

บุษราคัม แดงแก่ก่ำ โกเมนเอก สีหมอกเมฆนิลกาฬ มุกดาหาร หมอกมัว แดงสลัวเพทาย สังวาลย์สายไพฑูรย์

เครื่องประดับบ้าน เฟอร์นิเจอร์ ตุ๊กตาของเล่น

เครื่องประดับโต๊ะหมู่ที่บูชา

เครื่องประดับห้องรับแขก

เครื่องประดับสถานที่

เครื่องประดับสนามหญ้า

เครื่องประดับเกียรติยศ

เครื่องประดับเหล่านี้ เป็นส่วนผลที่ต้องสาวไปหาเหตุ เกิดจากความนิยมของหมู่คณะประเทศชาตินั้น แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่ถูกอบรมสั่งสอนสืบต่อกันมาเป็นประเพณี เป็นสัญญลักษณ์บอกให้รู้ถึงเชื้อชาติภาษาได้เป็นอย่างดี เป็นวัฒนธรรม การรู้จักประดับตกแต่งให้เข้ากับสถานที่ ให้เข้ากับบรรยากาศ ให้เข้ากับความนิยมนี้เป็นศิลปะชนิดหนึ่งเรียกว่า มัณฑนะศิลป

เครื่องประดับเหล่านี้ แม้บางสิ่งบางอย่างจะมีค่าราคามากมายอย่างไรก็ตาม แม้จะสวยเลิศเลออย่างไรก็ตามเถิด ล้วนแต่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา บางคราวก็เจริญ บางครั้งก็เสื่อม แล้วแต่ความนิยมขึ้นอยู่ที่ความต้องการของสังคม ของ

คนในสมัยนั้น ๆ เปลี่ยนจากใหม่เป็นของเก่า จากของเก่าเป็นของใหม่ หมุนเวียนเปลี่ยนไปหาที่สุดมิได้ เหมือนกับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข สิ่งที่เราปรารถนากันนัก แต่ไม่ได้ กลับไปได้สิ่งที่มิได้ปรารถนา อนิจจา นี้แหละเครื่องประดับโลก

อาหารตาอีกประเภทหนึ่ง เกิดจากดอกไม้นานาพรรณหลายชนิด ดอกไม้ก็เป็นเครื่องประดับอีกชนิดหนึ่งที่นิยมกัน สีสรรวรรณะของดอกไม้เร้าตาพาใจให้ชื่นบาน ถ้ามีกลิ่นหอมด้วยก็ช่วยให้ดอกไม้นั้นมีราคาขึ้นอีก ลักษณะของดอกไม้ส่วนใหญ่มี ๔ อย่าง คือ:—

อย่างที่ ๑ สีสวย แต่ไม่มีกลิ่น

อย่างที่ ๒ มีกลิ่นหอม แต่สีไม่สวย

อย่างที่ ๓ กลิ่นไม่มี ทั้งสีก็ไม่สวย

อย่างที่ ๔ มีทั้งกลิ่นหอม ทั้งสีสรรก็สวยงาม

ดอกไม้เป็นเครื่องประดับที่สวยงามตาจริง แต่ความทนทานมีอยู่ไม่นาน เพราะเป็นของสด ย่อมจะเหี่ยวแห้งโรยราไปตามกาลเวลา กลายเป็นเรื่องกังวลที่ต้องเปลี่ยนและตกแต่งอยู่เสมอ ความเจริญของโลก ทำให้สิ้นกังวลไปได้โดยที่นักประดิษฐ์ได้ผลิตของเทียมทำให้เหมือนดอกไม้จริง ๆ ดูไกล ๆ ทำ

ให้เชื่อว่าเป็นเหมือนดอกไม้สดทีเดียว ถึงอย่างไรก็ดี ดอกไม้เป็นเครื่องประดับใช้ได้ทั้งในสมัยที่รื่นเริงหรรษา ทั้งในยามเศร้าโศกา การจัดแจงแต่งดอกไม้ จึงเป็นทั้งหัตถศิลป์และวิจิตรศิลป์ ได้วิวัฒนาการไปตามความนิยมของสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เครื่องประดับที่กล่าวมาแล้ว เป็นเครื่องประดับชั่วคราว เป็นเครื่องประดับภายนอก ขึ้นอยู่กับความนิยม ย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกาลสมัย

ส่วนเครื่องประดับอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องประดับภายใน เกิดจากการกระทำของตนเอง ด้วยการศึกษาฝึกหัด ด้วยการอบรมดัดนิสัย รู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมกับสัจจธรรม คือความจริง ซึ่งเป็นสิ่งไม่ตาย อันเป็นคุณความดีมีค่าที่ไม่สามารถจะหาซื้อแลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา ทั้งเป็นเครื่องประดับทันสมัยอยู่ตลอดกาล เครื่องประดับชนิดนี้ จะมีขึ้นได้ต้องอาศัยแต่ละบุคคลสร้างขึ้นด้วยใจสมัครยินดีของตนเอง จะจ้างวาน รอให้คนอื่นเขามาประดับประดาให้แก่ตนนั้น ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ ฉะนั้นเครื่องประดับภายใน จึงเป็นเรื่องสำคัญของชีวิต ชีวิตที่ไร้สาระเพราะไม่มีเครื่องประดับ เครื่องประดับจึงเป็นองค์

ประกอบให้ชีวิตนี้มีสาระ เป็นสารคดี ที่จะพึงพิจารณาดูเครื่องประดับเหล่านี้

เครื่องประดับของพ่อแม่

๑. ห้ามมิให้ลูกทำชั่ว
๒. ให้ทำความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาภรรยาที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์มรดกให้

เครื่องประดับของบุตรธิดา

๑. เลี้ยงดูและตอบแทนท่าน
๒. ทำกิจช่วยเหลือท่าน
๓. ดำรงวงศ์สกุล
๔. ตั้งตนไว้ชอบควรแก่รับมรดก
๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

เครื่องประดับสำหรับแม่บ้าน

๑. อย่านำโทษในบ้านออกไปเผยนอกบ้าน
๒. อย่าเอาคำนินทานอกบ้านมาแฉในบ้าน

๓. รู้จักตอบแทนแก่ผู้ที่เคยให้หรือรู้จักให้
๔. อย่าให้แก่ผู้ที่ไม่ควรให้ เช่นคนเกียจคร้าน
๕. รู้จักช่วยเหลือทั้งสองฝ่าย
๖. ไม่นั่งเฉยในเมื่อ พ่อผัว แม่ผัว หรือสามีทำงาน
๗. ไม่บริโภคก่อน พ่อผัว แม่ผัว หรือสามี
๘. ตื่นก่อนนอนทีหลัง รู้จักปรนนิบัติให้เหมาะสม
๙. ให้ยำเกรง พ่อผัว แม่ผัว หรือสามี เหมือนกองไฟ หรืองูพิษ
๑๐. ให้เคารพ พ่อผัว แม่ผัว หรือสามี เหมือนเคารพ เทวดา

เครื่องประดับของพ่อบ้าน

นิปักโก รู้จักปกครองตนเองและครอบครัว
ภยทัสสี เห็นภัยของความยากจน เห็นภัยของสุรา การพนัน
สหารสันโดษ พอใจในภรรยาคู่ครองของตน
อัปปฏิวาณี มุ่งก้าวหน้าไม่ถอยหลัง ไม่อ่อนแอ แต่ไม่กระด้าง
นิติกรณํ ทำตนเป็นตัวอย่างผู้นำที่ดี

เครื่องประดับของผู้ใหญ่บ้าน

สังคหวัตถุ รู้จักสงเคราะห์ลูกบ้าน
ทันตา รู้จักปรับปรุงตัวเข้ากับลูกบ้าน
การณวสิกา หนักแน่นในเหตุผล ไม่โลเล
อปจายนะ อ่อนน้อมรู้จักผู้หลักผู้ใหญ่

เครื่องประดับของลูกบ้าน

โสวจัสสตา เชื่อฟังคำสั่ง
วินยตา มีวินัยข้อบังคับ อยู่ในขอบเขตของระเบียบแบบแผน ไม่นอกรีตนอกรอย
อุฏฐานตา ขยันหมั่นทำการงาน
กัลยาณมิตตา คบคนดี หลบหนีคนชั่ว
สมชีวิตา รู้จักใช้จ่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อตามเพื่อน

เครื่องประดับของกำนัน

อัตมนตา รู้จักอดทน วางตัวเป็นผู้ใหญ่
ปิยวาจา รู้จักใช้ถ้อยคำให้เหมาะกับบุคคล
สมจริยา รู้จักบำเพ็ญประโยชน์สม่ำเสมอ
ตาทิตา มั่นคงในหน้าที่ มีเหตุผล ไม่ลำเอียง
สันติ มุ่งความสงบเรียบร้อย

เครื่องประดับสำหรับชาวบ้าน

๑. นึกถึงภัยของความยากจน
๒. นึกถึงผลของความขยัน
๓. นึกถึงทางอาชีพของเศรษฐี
๔. นึกถึงอาหารที่ต้องหามาเลี้ยงชีวิต
๕. ตรวจตรามรดกทุนรอนหรือกรรมสิทธิ์
๖. คำนึงถึงบรรพบุรุษท่านดำรงชีวิตและวงศ์สกุลมาได้อย่างไร
๗. ภูมิใจในภาวะที่ได้เกิดมาเป็นมนุษยชาติ
๘. เทียบเคียงฐานะวิชาและอาชีพให้ทันเพื่อนบ้าน
๙. เลือกคบสมาคมแต่คนขยัน
๑๐. ปลุกใจให้เกิดอุตสาหะเป็นนิจ

เครื่องประดับของครู

ปิโย	ทำตนให้ศิษย์รัก
ครุ	ทำตนให้เป็นที่ยำเกรง
ภาวนีโย	ทำตนให้เชี่ยวชาญยิ่งขึ้น
วัตตา	อุตส่าห์พร่ำสอนวิชาต่าง ๆ
วจนักขโม	อดทนต่อถ้อยคำ

คัมภีรัง กถัง กัตตา ขยายคำลุ่มลึกให้แจ่มแจ้ง
โน อัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางผิด

เครื่องประดับของนักเรียน

สุ หนึ่งฟังอย่าฟังดายให้ตั้งจิตกำหนดจำ
จิ หนึ่งอุตสาหะเอาจิตพินิจจำ
ปุ หนึ่งห้ามอย่าเอื้อนอำ ฉงนใดให้เร่งถาม
ลิ หนึ่งให้เอาจิตคิดลิขิตข้อสุขุมความ
พร้อมองค์จึงทรงนามว่าศิษย์แท้ที่ศึกษา

เครื่องประดับของชาวนาชาวไร่

สัทธา พีชัง มีศรัทธาต่างพืช
ตโป วุฏฐิ มีความเพียรบากบั่นต่างฝน
ปัญญา เม ยุคนัง คลัง มีปัญญาต่างแอกต่างไถ
หิริ อีสา มีหิริความละอายต่างงอนไถ
สติ เม ผาลปาจนัง มีสติต่างผาลและปฏัก

เครื่องประดับของนายแพทย์

ขันติ โสรัจจะ อดทน สงบเสงี่ยมด้วยจรรยาแพทย์
เมตตา กรุณา ปรารถนาดีมีความสงสารคนไข้

พยาปาระ ขวนขวายงานในหน้าที่
อัตถจริยา ประพฤติประโยชน์ทั่วไป

เครื่องประดับของนางพยาบาล

มุขวิกสิตา ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส
ปิยวาจา อ่อนหวานในการปฏิสันถาร
นิวาตา ถ่อมตัวปรับปรุงตนให้เข้ากับคนทุกชั้น
กรณีเย ทักขตา หมั่นขยันในหน้าที่อันเป็นกรณียะ

เครื่องประดับของนายอำเภอ

ปฏิรูปการี รู้จักปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ท้องถิ่น
เมตตา นาคติ ปรารถนาดีต่อประชาชน ไม่อคติ
พยัตตา ฉลาดในการใช้คนให้ทำงาน
สหกรณัง สนับสนุนส่งเสริมความร่วมมือทุกฝ่าย
สัจจะ มีความซื่อสัตย์

เครื่องประดับของปลัดอำเภอ

ปรักมะ มีประสิทธิภาพในหน้าที่การงานทั้งฝ่ายวิชาการ และธุรการ พยายามให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
สัญญมะ รู้จักสำรวมระวังตน ไม่มัวเมาประมาท ยึดถือระเบียบแบบแผนประเพณี

เวยยาวัจกร ทำการขวนขวายให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน

ปฏิสันถาร ฉลาดในการทำตัวให้เข้าถึงประชาชน ไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง

เครื่องประดับของผู้ว่าราชการจังหวัด

อุบายโกศล ฉลาดในการหลีก ละเว้นความเสื่อม มาดำเนินทางเจริญ

ทักขตา หมั่นขยันในกรณียกิจอำนวยประโยชน์แก่ส่วนรวม รู้ถึงความต้องการของหมู่ประชาชน

ยาจโยคตา มีอัธยาศัยใจคอกว้างขวาง วางตนเป็นที่พึ่งของทุกฝ่าย

ปัคคัณเห รู้จักใช้คน ยกย่องคนเป็น ไม่กดขี่ข่มเหงหวงอำนาจ

อาชชวัง ซื่อตรงต่อหน้าที่ มีสัจจะความจริงใจตามเหตุผล

เครื่องประดับของปลัดจังหวัด

อนากุลา	ไม่ทอดทิ้งการงานให้คั่งค้าง
ปัจจเวกขณะ	รู้จักพิจารณาใคร่ครวญการงาน ประสานงานทุกฝ่าย
ปสาสนวิธี	รู้จักปกครอง รู้จักใช้คน รู้จักใช้อำนาจหน้าที่ ข่มคนที่ควรข่ม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง
สมานัตตา	รู้จักวางตัว ปรับปรุงตนให้เหมาะสม

เครื่องประดับของนายกเทศมนตรี

สุตธารี	รู้จักฟัง รู้จักหยั่งเสียง รู้ถึงความต้องการของท้องถิ่น
โสเวยยการี	ชอบความสะอาด เกลียดความสกปรก
ปฏิรูปการี	รู้จักทำหน้าที่ให้เหมาะสม
หิริมตี	มีความละอายในการทำผิดจากทำนองคลองธรรม
อนากุลา	ไม่ปล่อยปละละทิ้งการงานให้อากูลคั่งค้าง

เครื่องประดับของรัฐมนตรี

ทุกขูปนูทนัง	รู้จักบำบัดทุกข์บำรุงสุข

ธัมมกามตา	มุ่งความเป็นธรรมแก่สังคม
สติปัญญา	มีสติคู่กับปัญญา ควบคุมตนมิให้ตกอยู่ในอำนาจของอคติ
อัตถการี	บำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เครื่องประดับของนายกรัฐมนตรี

จักขุมา	เป็นผู้เห็นการณ์ไกล
ปฏิปทา	ว่องไวคล่องแคล่วในความคิดอ่านทันต่อเหตุการณ์
ทิฏฐิสามัญญตา	ส่งเสริมสนับสนุนความสามัคคี มีทัศนคติตรงกัน
มัชฌิมาปฏิปทา	ดำเนินทางสายกลาง ไม่เอียงซ้าย เอียงขวา

เครื่องประดับของแม่ค้า

จักขุมา	เป็นคนมีตาไว
วิธุโร	เป็นคนหูยาวฉลาดเฉลียว
นิสยสัมปันโน	เป็นคนชอบค้าขาย
วาจาเปยยัง	เป็นคนรู้จักพูดอ่อนหวาน

เครื่องประดับลูกค้า

อักโกโธ	ไม่เป็นคนใจน้อย รู้จักต่อรอง
นิวาโต	ไม่เบ่งว่าฉันมีเงิน
อวิโรธนัง	ไม่ผลุนผลัน มีสติใจเย็น
กาลัญญู	รู้กาละสมัย กาละเทศะ

เครื่องประดับของคนมีหวัง

ต้องการทรัพย์	พึงประกอบค้าขาย
ต้องการความรู้	พึงคบกับนักปราชญ์
ต้องการบุตร	พึงมีภริยาสาว
ต้องการเป็นใหญ่	พึงปฏิบัติให้ถูกต้องตามความนิยม

เครื่องประดับของทนายความ

สัจจะ	มีความจริงใจ
นลาภมุขา	ไม่เห็นแต่จะได้ถ่ายเดียว
นมายา	ไม่เจ้าเล่ห์ให้ลูกความหลงกล
นสาเถยยะ	ไม่โอ้อวดหลอกลูกความ
อัปปมาทะ	ไม่เลินเล่อ
มัชฌิมาปฏิปทา	เดินทางสายกลาง

เครื่องประดับของลูกความ

น มัจฉริยะ ไม่ตระหนี่ในการให้กำลังใจ

น มายา ไม่เจ้าเล่ห์ให้ทนายหลงผิด

สัจจะ ไม่ซ่อนเร้นเรื่องความจริง และข้อเท็จจริง

จาคะ รู้จักเสียสละให้บ้างจึงจะได้มา

เครื่องประดับของผู้พิพากษา

น ฉันทาคติ ไม่ลำเอียงเพราะชอบ

น โทสาคติ ไม่ลำเอียงเพราะไม่ชอบ

น ภยาคติ ไม่ลำเอียงเพราะกลัว

น โมหาคติ ไม่ลำเอียงเพราะหลงรู้เท่าไม่ถึงการณ์

มัชฌิมาปฏิปทา ดำเนินสายกลาง

เครื่องประดับของตำรวจ

น ลาภมุขา ไม่เห็นแต่จะได้ถ่ายเดียว

ยาจโยคตา เห็นความทุกข์เดือดร้อนของประชาชน ทำตนให้เขาพึ่งได้

น วสยุตตา ไม่ใช้อำนาจข่มเหง กดขี่ รีดไถประชาชน

ทุกขัปหานา บำบัดทุกข์

สุขายนา	บำรุงสุข
วาจาเปยยัง	รู้จักใช้วาจาที่นิ่มนวล
นิวาตา	รู้จักถ่อมตน
สมธัมมจารี	ประพฤติตนเหมาะสมกับหน้าที่
ปชาปิยมิตตา	เป็นมิตรของประชาชน

สัพเพสัง สังฆภูตานัง ความเจริญมาจากความสามัคคี
สามัคคีวุฒิสาธิกา

เครื่องประดับของประชาชน

นิวาตา	ไม่เบ่งอวดดีกับตำรวจ
คารวตา	รู้จักยำเกรงผู้ปฏิบัติตามหน้าที่
อติมานะ	ไม่ดูหมิ่นเจ้าหน้าที่ด้วยการให้สินบน
อัตสัมมาปณิธิ	ตั้งตนไว้ชอบเป็นพลเมืองดี
สัมมาอาชีวะ	ทำงานเลี้ยงชีพในทางชอบ
ปสาสนโกสล	ฉลาดในการปกครองตนเอง

เครื่องประดับแท๊กซี่

จักขุมา	หูตาไว อัธยาศัยยิ้มแย้ม
สัจจะ	ตรงมาตรงไปไม่โก่งราคา
เมตตา	ปรารถนาดีเอื้อเฟื้อกับผู้โดยสาร

อัปมาท	รักษากฎระเบียบจราจร ระมัดระวังขับชิดซ้ายตลอด
มุทุตา	อ่อนโยนสุภาพตลอดเวลา

เครื่องประดับคนโดยสาร

จาคะ	ยอมเสียสละไม่จู้จี้พิร่ำพิไร
ปิยวาจา	อ่อนหวานเห็นใจคนขับชวนคุยให้รื่นเริง
กรุณา	สงสารผู้ขับเพิ่มเมื่อถึงคราวที่ควรเพิ่มราคาให้
อนติมาน	ไม่ดูหมิ่นผู้ขับที่มีอาชีพสัมมาอาชีวะ

เครื่องประดับของรัฐบาล

ปสาสโนบาย	รู้จักวิธีการปกครองที่ใช้ธรรมะเป็นอำนาจ
สังคหวัตถุ	รู้จักสงเคราะห์ประชาชน ผู้ควรสงเคราะห์

นิคหะ	ปราบและกำจัดคนที่ควรปราบ ควรกำจัด
ปัคคัยหะ	ยกย่องสรรเสริญประกาศเกียรติคุณคนที่ควรประกาศ
มัชฌิมาปฏิปทา	ไม่ลำเอียงดำเนินทางสายกลางเหมือนเป็นมารดาบิดาของบุตรธิดา

เครื่องประดับของประชาชน

โสวจัสสตา	เชื่อฟังเคารพในคำสั่งระเบียบกฎหมาย
ปสาสนโกศล	ฉลาดในการปกครองช่วยตัวเอง
สามัคคี	มีความพร้อมเพรียงกันตามฐานะอาชีพ
สมานัตตตา	รู้จักวางตัวให้เหมาะสม
สมชีวิตา	รู้จักประหยัดใช้จ่าย ให้สมเหตุสมผล
อัปมาท	ไม่มัวเมาหลงไหลในคำยุยงส่งเสริมจากคนอื่น

เครื่องประดับผู้แทนราษฎร

น มุยหิกาวาท	ไม่หลอกลวงให้เขาหลงเชื่อ
น อุทธัจจตา	ไม่ฟุ้งซ่านเพ้อเจ้อขาดเหตุผล
ยถาวาที ตถาการี	พูดอย่างใดทำอย่างนั้น
สมัคคานุโยค	ตามประกอบประสานสามัคคี
สันตินายโก	เป็นผู้นำปวงชนไปสู่ความสงบสุข
อัตถจริยา	บำเพ็ญประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน

เครื่องประดับของปวงชน

เยภุยยวสิกา	มีอำนาจให้ผู้แทน ฯ พ้นภาวะความเป็นผู้แทนราษฎรได้ เมื่อผู้แทนผิด
น มุยหิกสัทธา	ไม่หลงเชื่อผู้แทนที่ปราศจากหิริความละอาย
น ถัมภิกา	ไม่ดื้อดึงแข็งกร้าวต่อคำแนะนำอันชอบด้วยสุจริตธรรม
ปสาสโนบาย	รู้จักวิธีปกครองตามระบอบที่ปวงชนถือธรรมเป็นใหญ่

ทิฏฐิสามัญญตา	มีความเห็นสอดคล้องกันในการประสานสามัคคี
สันติเปกขโก	ทำอะไรมุ่งความสงบเรียบร้อยเป็นเบื้องหน้า

เครื่องประดับของลูกจ้าง

อาชวัง	ซื่อตรงต่อนายจ้าง
มัทวัง	ถ้อยทีถ้อยอาศัยไม่เอาเปรียบนายจ้างด้วยการอู้งาน
สัจจะ	ตรงต่อเวลาทำงานตามหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมาย
วินัย	เคารพระเบียบแบบแผน ไม่ทำอะไรตามชอบใจ
อุบายโกศล	ฉลาดในการแก้ไขความเสื่อมมาดำเนินทางเจริญ

เครื่องประดับของนายจ้าง

เมตตา	ปรารถนาดีต่อลูกจ้าง ยามดีก็ใช้ยามไข้ก็รักษา

ปิยวาจา	เอาใจให้กำลังด้วยการรู้จักใช้คำพูดให้เหมาะ
สังคหะ	สงเคราะห์ในคราวที่ควรสงเคราะห์
วิธานโกวิโท	ฉลาดในการแบ่งงาน มอบหมายให้คนที่ควรมอบหมาย
ปสาสนโกศล	ฉลาดในการปกครองไม่กดขี่ข่มเหงน้ำใจด้วยเห็นแก่ประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว.

ภาวนาเช้า–เย็น

ชราธมฺโมมฺหิ	เรามีความแก่เป็นธรรมดา
ชรํ อนตีโต	ล่วงความแก่ไปไม่ได้
พฺยาธิธมฺโมมฺหิ	เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา
พฺยาธึ อนตีโต	ล่วงความเจ็บไข้ไปไม่ได้
มรณธมฺโมมฺหิ	เรามีความตายเป็นธรรมดา
มรณํ อนตีโต	ล่วงความตายไปไม่ได้
สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว	เราละเว้นเป็นต่าง ๆ, คือ ว่าพลัดพรากจากของรักของเจริญใจ ทั้งหลายทั้งปวง
กมฺมสฺสโกมฺหิ	เราเป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน
กมฺมทายาโท	เป็นผู้รับผลของกรรม
กมฺมโยนิ	เป็นผู้มีกรรมเป็นกำเนิด
กมฺมพนฺธุ	เป็นผู้มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์
กมฺมปฏิสรโณ	เป็นผู้มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ	จักทำกรรมอันใดไว้

กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา	ดีหรือชั่ว
ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ	จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น
เอวํ อมฺเหหิ อภิณฺหํ	เราทั้งหลายพึงพิจารณา
ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ.	เนือง ๆ อย่างนี้แล.

แผ่เมตตาพรหมวิหาร

(*เมตตา*) สพฺเพ สตฺตา	สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง
อเวรา โหนฺตุ	จงเป็นผู้ไม่มีเวรเถิด
อพฺยาปชฺฌา โหนฺตุ	จงเป็นผู้ไม่เบียดเบียนกันเถิด
อนีฆา โหนฺตุ	จงเป็นผู้ไม่มีทุกข์กายทุกข์ใจเถิด
สุขี อตฺตานํ ปริหรนฺตุ	จงเป็นผู้มีสุขรักษาตนเถิด
(*กรุณา*) สพฺเพ สตฺตา	สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง
ทุกฺขา ปมุจฺจนฺตุ	จงพ้นจากทุกข์เถิด
(*มุทิตา*) สพฺเพ สตฺตา	สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง
มาลทฺธสมฺปตฺติโต	จงอย่าไปปราศจากสมบัติอัน
วิคจฺฉนฺตุ	ได้แล้วเถิด

(*อุเบกขา*)สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง

กมฺมสฺสกา	เป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน
กมฺมทายาทา	เป็นผู้รับผลของกรรม
กมฺมโยนี	เป็นผู้มีกรรมเป็นกำเนิด
กมฺมพนฺธู	เป็นผู้มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์
กมฺมปฏิสรณา	เป็นผู้มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
ยํ กมฺมํ กริสฺสนฺติ	จักทำกรรมอันใดไว้
กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา	ดีหรือชั่ว

ตสฺส ทายาทา ภวิสฺสนฺติ. จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น.

คาถากรวดน้ำ

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม, เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา	ขอสัตว์ทั้งหลายไม่มีที่สุด ไม่มีประมาณ จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้ทำในบัดนี้. และแห่งบุญทั้งหลายอื่น ที่ข้าพเจ้าได้ทำแล้ว.
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิฏฺฐา วา	คือชนเหล่าใดเป็นที่รักผู้มีคุณ มีมารดาและบิดาของข้าพเจ้าเป็นต้น. ที่ข้าพเจ้าได้เห็นหรือแม้ไม่ได้เห็น.
อญฺเญ มชฺฌตฺตเวริโน สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมิ	แลสัตว์ทั้งหลายอื่นที่เป็นกลางแลมีเวรกันตั้งอยู่ในโลก.
เต ภุมฺมา จตุโยนิกา ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภวาภเว	เกิดในภูมิ ๓ เกิดในกำเนิด ๔. มีขันธ์ ๕ แลขันธ์ ๑ แลขันธ์ ๔. ท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยแลภพใหญ่.

ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม	สัตว์เหล่าใด ทราบการให้ส่วนบุญของข้าพเจ้าแล้ว.
อนุโมทนฺตุ เต สยํ	ขอสัตว์เหล่านั้นจงอนุโมทนาเองเถิด.
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ	ก็สัตว์เหล่าใด ย่อมไม่ทราบการให้ส่วนบุญของข้าพเจ้านี้.
เทวา เตสํ นิเวทยุํ	ขอเทพทั้งหลายพึงเข้าแจ้งแก่สัตว์เหล่านั้น.
มยา ทินฺนาน ปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา	เพราะเหตุ คืออนุโมทนาบุญทั้งหลายที่ข้าพเจ้าให้แล้ว.
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺติ อเวรา สุขชีวิโน	ขอสัตว์ทั้งหลายจงอย่ามีเวร อยู่เป็นสุขเสมอเถิด.
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ	แลจงถึงทางอันเกษมเถิด.
เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา.	ขอความหวังอันดีของสัตว์เหล่านั้นจงสำเร็จเทอญ.

พิมพ์ที่ ร.พ. แสวงสุทธิการพิมพ์ 88/6 บางขุนเทียน ธนบุรี โทร. 61768
นายสุรพงษ์ เขียวสุทธิ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา 2513